

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Tanker og Erfaringer
det lærde Underviisningsvæsen
angaaende.

Første Hefte.

udgivet som

Indbydelseskrist

til den offentlige Examen i Roskilde Kathedralskole 1835

ved

Dr. S. N. J. Bloch,
Prof. og Skolens Rector, R. af D.

Roskilde.

Trykt hos J. D. E. Hanson.

1. Om Charakterers Brug ved den daglige Examination og disses Anvendelse til Flids og Opmærksomheds Befordring.

Ligesom efterhaanden — hvorfor vi kunne takke de i vor Tid saa ofte utilbørligen dablede philanthropiske Bestræbelser i det forrige Aarhundrede — en liberalere Land er indtraadt i Opdragelses- og Underviisningsvæsenet, har man og lært at indsee og føle Bigtigheden af, at Fortidens Evangelsystem, der fornemmelig ved Frygten søgte at bevirke Flid og god Opførsel hos Ungdommen, ombyttedes med en mildere og mere moralsk virkende Fremgangsmaade. Forholdet imellem Forældre og Børn, Lærere og Lærlinge, blev friere, kærligere, behageligere, og alt som denne Land udbredte sig, etableredes og en Opdragelsestheorie, hvorved der til at rette Mangler og Forseelser hos Ungdommen indførtes naturlige Straffe i Stedet for de forhen brugte vilkaarlige og positive, ligesom da og paa den anden Side, dermed forenedes naturlige Belønninger, hvor Handlemaa-

den havde fortjent saadanne *). Til disse naturlige Belønninger og Straffe hen horer nu især Roes og Dabel, eller blot Ytring af Bisald eller Mishag, som hos et Barn eller Yngling af ikke fløvet Følelse ei kan mangle god Virkning. Thi, sjønt Hovedmidlet til at vække Flid, — hvad der især paa vor Tid, hvor man saa ofte, efter nyere tydske Pædagogers Exempel, til Opposition mod Philanthropinismen raaber paa Nødvendigheden af Alvor og Strengthed i Underviisningen, ikke nok kan indskærpes Ungdommens Lærere — er at vække Lyst til Arbeidet, ved at gjøre Børnene eller Disciplene Underviisningen saa interessefant som muligt er **): saa vil dog det udbortes Incitament, som kan ligge i Lærerens Bisalds- eller Mishagsyttringer, ingenlunde være overflødig, saavel til at opmuntre den Flittige som til at anspore den Efterladne. Desuden er en saadan Ytring saa naturlig, at en Lærer jo maatte være aldeles kold og uden al Interesse for sine Disciples Fremgang, om slige Bisalds- eller Mishagsyttringer, d. e. Roes og Dabel i forskjellige Grader, ikke ofte, endog uforsætlig, skulde undslippe ham. Og hvad ere nu vel Characterer andet, end skriftlige kort udtrykte Mærker paa saadanne Bedømmelser af Disciplens Arbeide og hans deri udviste Flid eller Uflid, til Efterret-

*) Et hyperligt Skrift herom vedbliver endnu stedse det af Albanus at være, som udkom i Riga, 1797 under Titel af „Ueber pädagogische Strafen u. Belohnungen“, og hos os er oversat af Provst Brøndsted.

***) Dette burde især paasees ved Valget af de Skrifter, der læses, og de Lærebøger, som bruges.

ning deels for ham selv, deels for hans Forældre og andre Vedkommende om, hvorvidt hans Lærer har været fornøiet med ham eller ikke.

Dog saa naturligt et Middel saadanne Charakterer end saaledes ere til at virke paa Ungdommen, horer man alligevel nuomstunder ikke sjelden Misbilligelse deraf; og da nu disse paa det Bestemteste og Tydeligste ere fremsatte af Hr. Professor Sibbern i Dansk Ugeskrift forrige Aar No. 93 og 94, og der ledsagede med Grunde, som maaskee for Mange vilde have meget Overbevisende i sig, anseer jeg det for ikke uvigtigt, at veie disse paa Erfaringens Vægtstaaal, og glæder mig ved, ikke at skulle fægte i Luften eller mod blot løselig henkastede Uttringer, men mod bestemte Grunde, som vel indeholde det Væsentligste af hvad der kan siges imod Charaktergivningen, samt ere fremsførte af en Mand, der ikke blot tænker dybt, men tillige er en saadan Eftter af Sandhed, at han selv ønsker enhver Sag debatteret fra modsatte Sider. Denne høit agtede Forfatter tilføier nu, i det han omtaler den formeentlige Vigtighed af, at ikke alt, hvad Læreren udtaler og udvikler, gjøres til Gjenstand for Examination (hvorom vi i det næste Stykke skulle handle), paa anf. St. S. 122 tillige de Ord: „mindst i saadanne Skoler, hvor den lidet priisværdige Indretning, at give Charakter, hersker og er indgroet“, hvilken Mening Hr. Professoren i en Anmærkning understøtter med Grunde, som vi nedenfor nærmere skulle prøve, naar vi først have fremsført, hvad der især taler for Sagen.

Til en tilstrækkelig Retfærdiggjørelse for de Skoler,

formodentlig de allerfleste, hvor dette Middel til Guds Be-
 forbring er hertfende, funde jeg nu vel anføre den juridis-
 ske Grund, at der i vor nu gældende Skoleforordning af
 2de Novbr. 1809 §. 51 udtrykkelig er bestemt, at enhver
 Discipel skal gives sin Characterbog, i hvilken hver
 lærer, idetmindste een Gang om Aarsløbet, indteg-
 ner efter sin Dagbog sit Bidselsbrev om denne Dis-
 cipel, til Forevisning og Underretning for Discipulens
 Forældre. Skal der altsaa holdes en Dagbog, naar
 deri jo være noteret en Doms om Discipulens daglige
 Brev, hvad enten denne nu udtrykkes med flere Ord eller, hvad
 man uden Tvivl for Kortheds Skyld, og for Hvergang paa
 Brevet at kunne nedtegne hin Doms, i Almindelighed vil
 foretrække, med de forte Mærker, som vi kalde Character-
 ter; saa at den Skole at give Characterer jo maaske være
 hertfende og fra Novbr. 1809 af indgæret i alle de Sko-
 ler, hvori man holder sig Forordningen noie efterrettelig;
 og Spørgsmaalet altsaa kun kan blive, om Discipulens
 Skole erfare disse Doms, før end de kunne see dem i Cha-
 racterbogen, naar de skulle hjembringe den til deres For-
 ældre; hvilket jeg ikke kan andet end tilraade, fordi de da
 deels til Nytte for dem selv svar kunne erfare, naar og
 hvori man havde været tilfreds eller ikke tilfreds med deres
 Beskræffelser, en Ting som det er saa naturligt at de ere
 begjærlige efter at vide, og hvorfor man ikke engang kan
 ønske at de skulde være ligegyldige; og deels, hvad der
 er vigtigt, blive overbeviste om, at det Resultat af de
 enkelte Doms, som skal indføres i Characterbogen, er ret-
 færdigt og grundet paa bestemte Data. Men da man
 maaske funde svarer mig, at en Foranstaltning gik en funde

være befalet, uden derfor at være, hvad Tælen her er om, onskelig eller priisværdig, og at man just for at Befalingen kan blive ophævet bør sætte det Skadelige af en saadan Foranstaltning i behørigt Lys, vil jeg, skjønt Prof. Sibberns ovenanførte Udtryk synes at tilregne Skolerne og ikke Lovgivningen Charakterers Brug som en pædagogisk Feil, ikke engang betjene mig af hiin juridiske Grund, men uden alt Hensyn til samme erklære, at jeg meget mere finder den Indretning, at der gives daglige Charakterer ved enhver Examination, saa priisværdig, at jeg, om den end ikke var befalet, dog vilde beholde den, og det af følgende Grunde: 1) fordi det, — da Kundskabs Værd og Vigtighed ikke endnu kan være saa indlysende for Discipelen, at han ei skulde behøve nogen Ansporelse udenfra, eller Læregjenstandens Behagelighed ikke strax kan af ham føles saa ganske, at den ene skulde vække den Interesse for sig, der for os Gløse er den kraftigste Bevæggrund til Flid, — er til Disciplens egen Underretning, Dyrkning eller Udvarsel vigtigt, at han veed, der tages Notits af, hvad han hvergang har præsteret, samt erfarer, hvorvidt han hvergang har tilfredsstillet sin Lærers Fordringer eller ikke, hvilket man vel ikke altid, naar der ei er Noget særdeles at bemærke, mundtlig tilkjendegiver ham. 2) fordi det er af største Vigtighed, at Forældrene jevnlig underrettes om deres Sønners Flid og Fremgang. Dette kan ikke skee paa nogen nemmere og mere passende Maade, end ved Charakterbøger; men disse forudsætte igjen, at det maa ved hver Examination være givet Disciplene Charakterer; thi notes saadanne ikke, da bliver det, især ved et større Antal Disciple, umuligt for Læreren at huske blot til Ugens

Ende bestemt, hvorledes enhver daglig har vidst, hvad han burde vide. Uge- og endnu mere Maanedsskarakteren bliver da upaalidelig eller kommer til kun at rette sig efter den almindelige Mening, Læreren nu eengang har om en Discipel. Saaledes har jeg kjendt Lærere, som intet Specielt noterede, og hos hvilke derfor hver Discipel altid fik een og samme Charakter, i hvordan han end ved de enkelte Examinationer havde svaret; hvilket er saa meget mere hensigtsstridigt, som Forældrene, især naar Sønnernes Flid er ustadig, ikke erfare den Stigen eller Falden i samme, og især de enkelte Forsømmelser, hvorom de burde have Kundskab, for hjemme ogsaa, hvad man jo maa ønske, fra deres Side at virke i Forening med Læreren; ikke at tale om, at de da kunne overbevises om Bedømmelsernes Retfærdighed, naar de bemærke, at Charaktererne i Almindelighed svare til den Grad af Flid, som de kunne vide, at deres Børn hjemme have anvendt. Hertil kommer 3), at et betydeligt Antal slette Charakterer ere et sikkert Document, naar man finder det fornødent, at fra raade en Discipel at fortsætte Studeringerne; et Raad, som uden dette, paa flere Læreres daglige Bedømmelser grundede, Beviis lettelig faaer Udseende af Vilkaarlighed eller ikke tilstrækkelig begrundet Mening om en saadan Discipels Evner. Men af Charakterbøgerne have Forældrene derimod længe kunnet forudsee, hvad Enden maatte blive, og forekomme den derfor ofte selv, uden først derom at anmodes. En Ane Marsag, hvorfor jeg altid har fundet Charakternotering nødvendig, er fordi den tjener Læreren selv til Grindring om, hvem han, naar Classen er talrigere, end at alle kunne blive prøvede, hver Gang har

examineret, og hvorledes den Examinerede har fyldestgjort ham, da der ellers, især hvor man i et Fag kun har faa Ugetimer, ofte kunde glide hele Uger hen, uden at en Discipel blev examineret, hvilket dog er nødvendigt, saavel for at holde Discipelen i Aande, der, naar han er letfindig, lettelig stoler paa, at han ei vil blive examineret, hvortil derimod Læreren netop ved at see i sin Dagbog den sidst givne Charakter kan blive foranlediget; som og for at give de unge saa hyppig Dvelse som muligt i at interpretere, forklar sig, foredrage, udvikle, og hvad Andet der til Ungdommens Dannelse er fornødent. Og endelig 5), hvis Disciplens Plads i Skolen bestemmes efter deres Fremgang — en Fornstaltning, hvorom en af vore fortrinligste Skolemænd, Rector Suhr, i sit Program for 1831, som indeholder „Bemærkninger om det lærde Skolevæsen,“ S. 31 sgg. har sagt det Fornødne til at afkræfte de sædvanlige Indvendinger om den skadelige Folge, som Disciplenes Op- og Nedsløtning efter Charaktererne skal have til at fordærve deres Tænkemaade ved at opægge dem til Forsængelighed og Wresyge —: hvorefter kan da vel denne Plads sikkrere og mere upartisk bestemmes, end efter Resultatet af de daglige Charakterer? I det mindste vil et saadant Resultat, fordi det grunder sig paa en Mængde enkelte Prøver, give en langt sikkrere Dom, end en enkelt kort Examen, hvis Udfald ofte afviger derfra og just derved beviser sin Upaalidelighed.

Spørgsmaalet bliver altsaa endnu kun, om disse Grunde for Charakterers Brug maatte overveies af Prof. Sibbern's Grunde derimod, hvilke vi derfor endnu korteligen ville prøve. Først kalder Hr. Professoren denne

Indretning lidet priisværdig „fordi den efter sin Natur er egnet til at sætte Egoismen i Bevægelse.“ Men vil man frygte derfor, da maa man aldrig rose eller bifalde en Discipels rigtige og gode Svar, eller dable en andens feilagtige og misbillige hans Forsømmelse; thi ogsaa Ytringen heraf er jo en Charakter, allene med den Forskjel at den gives mundtlig og ei nedskrives; og det indsees ikk, hvorledes dette sidste mere skulde nære Egoismen end hiint. Er en Discipel tilbøielig til at bilde sig noget ind paa, at han overgaaer andre, da vil dette hans Fortrin, om man end aldrig nævnte et Ord derom, dog ikke kunne blive skjult for ham, idetmindste ikke ved de halvaarlige Examina, hvor man jo dog maa give Charakter, og altsaa den Bedres Forsængelighed alligevel vil finde den befrygtede Næring, ligesom omvendt den mindre Duelige bliver af Uædsfølelsen, om han har nogen, hvad man jo dog maa ønske, ansporet til at rivalisere med den Dueligere. Ja mangen een vilde maaskee endog, som det ofte skeer med dem, der indkomme i Skolen fra Privatinformation og der ingen have havt at maale sig med, troe sig dygtigere, end han virkelig er, naar ikke Charaktererne, tildeelte med passende Grad af Strengthed, engang imellem kunde overbevise ham om, at hans Dueligthed ikke var saa stor, som han ellers maaskee let af Egenkjærlighed kunde være fristet til at indbilde sig. Ogsaa træffer det virkelig ikke sjelden, at Forældre derved bringes til at nedstemme de høie Tanker, de havde om deres Sønners Evner og Kundskaber førend de kom i Skolen og der bleve bedømte efter en anden Maalestof. Men ovenhovedet er den skadelige Indflydelse paa Tænkemaaden, som man af dette pædagogiske Middel befrygter,

nok mere tænkt, end nogenſinde af Erfaringen bekræftet. Eller om end virkelig Egoismen derved sættes i Bevægelse, hvad ſkeer da herved andet, end ſiden hele Livet igjennem, og viſt ofte ved langt mindre ædle Bevæggrunde? I Skolen er det jo dog egen Flid og Duellighed, der ſkal bevirke den gode Charakter, ſom uden ſamme ikke kan opnaaes; og hvorfor er dette da vel mere at dadle, end naar i Livet den Ære, ſom kraftig Virkſomhed og ædel Daad har til naturlig Følge, bliver for Manden en Driveſjelder mere til at ſtræbe derefter? Uden Sands for det Ædle og Gode ſelv vil Følelſen for og Stræben efter ſamme dog ei være mulig; og ligesaa lidt vil altsaa den tildeelte Charakter virke paa Drengen, uden at han har Anlæg til og Sands for det, der herved bliver belønnet, eller om han end ikke ſkulde have den ſtrar, vil den dog, naar hans Flid ved dette Middel er vaft, ſnart følge efter. De fleſte bedre Menneſker føle af Naturen Lyſt til at æres: det kommer kun an paa, hvori de sætte Æren og hvorved de ſøge den. Er dette nu Fortjenenſten, da ſeer jeg for min Deel ikke, hvad Ulykke der er i, at Ungdommen vænnes til derved at erhverve ſig Æren, at ſøge virtute partam gloriam.

Den anden Modgrund er, „at Charaktererne efterhaanden betragtes med ſaa megen Ligegyldighed, at de ikke mere incitere.“ Ogsaa dette modsiger Erfaringen, ligesom og denne Modgrund kommer i Strid med den foregaaende, at de ſkulde befordre Egoismen. Desuden naar Disciplens Plads maanedlig beſtemmes efter Charaktererne, beholde de altid Incitament nok; eller, iſald de ſkulde tage ſamme, vilde dette da ikke blive Tilfældet med ethvert andet Middel, ſom man maatte bruge?

For det Tredie forkaster Forfatteren denne Indretning „med Hensyn til det Betyngende og Vanskelige, den let kan have for mangen Lærer.“ Men hvori det skulde bestaae, kan jeg ikke indsee, da det, naar Læreren under Examinationen har en Pen liggende ved sin Side eller en Blyant i sin Haand, ikke kan koste ham større Noie eller Tid at notere et Tal (hvorved Charaktererne bekvemt og sædvanlig tilkjendegives) i sin Dagbog lige ud for Disciplens Navn, end enten at sige Ordet godt, meget godt, rigtigt, urigtigt o. d. eller at sætte et Mærke for at erindre, hvem han har examineret; med mindre man vil sætte det Vanskelige og Betyngende deri, at Læreren paa cengang skal tænke paa den Materie, han gjennemgaaer, og paa, hvorledes Disciplen har svaret paa Spørgsmaalene, hvilket dog, just fordi det er en Examination, ikke kan, som i det sammenhængende Foredrag, blive til nogen Afbrydelse. Mig har det aldrig været til Byrde.

Endelig 1) naar Forf. paastaar, „at en Examination, der finder Sted som Deel af Underviisning, er noget andet, end en Examination for at tildele en Charakter,“ da maa jeg og høiligen omtvibte, at denne formelige Separation kan af Erfaringen erholde nogen Bekræftelse, eller „at der ikke kan komme Noget ud af, at ville lade een og samme Examination tjene til begge Dele.“ Den Examination, der dagligen foretages i Skolen, er en Deel af Underviisningen, bestemt deels til en Gjentagelse af det Væsentligste, som er saa meget mere ovende for Disciplen, fordi han her bliver den Talende; og deels til Undersøgelse af, hvorvidt han har fattet, beholdt og fuldkommen tilegnet sig, hvad han i de næstforegaaende Timer har hørt,

eller har faaet foresat til ved eget Studium at lære. Her kan nu Meget berigtiges, tilføies, udvikles noiere, hvorved Examinationen baade bliver interessantere og tillige undervisende, hvad ikke er Tilfældet ved de egentlige Examina, enten i Skolen eller ved Universitetet: men hvorfor de Svares Rigtighed eller Urigtighed, som Disciplene ved den Leilighed give, ikke derfor kunne blive Gjenstand for en Bedømmelse eller Charakter, er mig umuligt at begribe; idetmindste har jeg aldrig følt nogen Vanskelighed deri eller mærket, at der ei kom det ud deraf, som der skulde komme. Men udentvivl tænker Prof. S. kun her paa den akademiske Lærer i hans to særskilte Stillinger som Docent fra Kathedret og som Examinator ved de akademiske Examina, i hvilke sidste ei kan tænkes paa nogen Underviisning, men allene paa at bestemme den passende Charakter for Examinandens Fremgang i det Hele, og denne derfor maa prøves i vedkommende Videnskabs forskjellige Regioner. I Skoleunderviisningen derimod er det kun een Gjenstand, eet Affnit, man ad Gangen har med at gjøre, hvorved det altsaa ingen Vanskelighed kan have ved Underviisningen at notere et Mærke for de Svar, som hver Discipel har givet. At ikke Alt, hvad man i den foregaaende Time kan have foredraget eller forklaret, ved saadan daglig Examination kan fordres gjengivet til Punkt og Prikke af Discipelen, og en fuldstændig Opfyldelse af en saadan Forderung ei kan blive uestergivelig Bestingelse for at erholde god Charakter, er saa grundet i de ungdommelige, ja man kunde vel sige de menneskelige, Evners Indskrænkning, at Erfaring vel snart vilde bringe den Lærer, der vilde gjøre en saa overdreven Forderung, til

at opgive samme. Selv for den allerstørste Deel af os ældre vilde det jo, om vi end med den største Opmærksomhed havde f. Ex. hørt en Prædiken som blot varede en halv Time, være umuligt at gjengive den Dagen efter fuldstændig og nøiagtig; hvor skulde da Børn eller unge Mennesker kunne saaledes gjengive 6 eller 7 Timers daglige Foredrag? — Og dette leder os nu til at overveie, hvad Hr. Professorens bemærker

II. om Examinering i alt, hvad man har foredraget eller sagt til Aandens Dannelse, Begrebernes Opklaring o. s. v.

Tale vi nemlig her kun om de daglige Examinationer i Skolen, da kan jeg 1) ikke indrømme, at det, der saaledes foredrages, "vilde forfeile sin Virkning, saasnart det behandlede derefter" (s: efter den Hensigt, ved Examinationen at ville spørge derom), da det jo hverken behandles anderledes for den Sags Skyld, (medmindre det skulde være derved, at der lagdes større Vægt derpaa og det oftere gjentoges, hvad jo i alt Fald vilde være naturligt, naar det var af nogen Vigtighed), eller kan tabe sin Virkning, fordi det skal huskes, uden hvilket det netop vilde være sagt aldeles forgæves; for ikke at tale om den ei saa ganske sieldne Uagtsomhed hos Disciple, der kun lidet bryde sig om, og snart vilde glemme det, de vidste, man ikke siden mere vilde spørge om; thi neppe kan man hos den Alder i Almindelighed forudsætte den Lyst til at

nyde hvad der foredrages, til „at høre blot for at høre, blot for at være sig og glæde sig i det, som føres frem for Anskuelsen,“ som den akademiske Lærer maaskee kan forudsætte hos endeel af de ældre Studerende, som han har til Tilhørere. Ogsaa ere slige Bemærkninger, Forklaringer og Udviklinger saa naturlig sammenkjædede med den hele øvrige Underviisning, at de ei lade sig skille derfra, eller at, hvis man udtrykkelig gjorde dette, Følgen just vilde blive, at Discipelen indskrænkede sig allene til Lærebogens Ord, og altsaa den Mechanisation fandt Sted, hvorimod Professorens medrette advarete. 2) er der vel „et stort Skridt fra at være moden til at fatte Noget, og til at være moden til at udtale sig derover,“ men just derfor maa Læreren ved den daglige Examination skaffe Discipelen Dvælse i dette sidste, hvilken de ei faae ved blot at høre. Og forlanger man da blot ei en Fuldkommenhed i at udtale sig, som er over den Alders sædvanlige Evne, hvad vel ingen erfaren Skolemand lettelig vil falde paa, Kjønt han stedse maa arbejde paa at forbedre Lærlingens mundtlige Foredrag, da vil Manglen af en nogenlunde tydelig og rigtig Fremstilling af det, man forud har udviklet for Lærlingen, jo være et Beviis paa, at denne ikke har fattet det tilstrækkelig, hvad enten det nu har været ham for hoit og Skylden altsaa er Læreren, eller han selv ikke har været agtpaagivende nok; thi her gjælder ogsaa Horatses verba licue provisam rem non invita sequentur; hvorhos tillige kan bemærkes, at, da det er Læreren selv, som her examinerer i hvad han har foredraget, vil han, hvor Discipelen ei skulde udtale sig klart nok over Sagen, lettelig kunne mærke, om denne ikke har fattet den rigtig, eller

om Feilen kun ligger i hans Umodenhed til godt at udtale sig derover; og altsaa have en ny Leilighed til ved passende Bisporgsmaal eller Berigtigelse under Examinationen at raade Bod paa begge Dele. Saaledes seer jeg ikke nogen Nødvendighed af, at den Kundskab, man ved Examinationen forlanger af Discipelen, ei skulde kunne være erhvervet, uden „paa tillært Viis“ hvorved man „paa Ny vilde mechanisere“; medmindre Læreren skulde have brugt den lidet oplysende og mod Hensigten stridende Maade, at dictere Disciplene alt til at lære udenad, og forlange det opfattet og bevaret af Hukommelsen, som skulde være indseet og saa at sige fordoiet af Forstanden. At her ikke tales om det Historiske, som, skjönt det ved at meddeles af den levende Møst først kan vinde Ungdommens Interesse, dog for at fastholdes i Hukommelsen behøver det skrevne Bogstavs Hjælp og derefter maa læres, vil Enhver lettelig indsee. Men ikke desmindre vil ogsaa i dette kunne gives mangen mundtlig Dplysning, mangt et Wink til Dversigt af Begivenhedernes Sammenhæng, mangen speciel Omstændighed tilføies, som Bogen ikke indeholder, men som just for at blive desbedre indprentet i Erindringen bør medtages ved den idelige Examination, der i det historiske fremfor i noget Fag er vigtig og fornøden.

Hvad der isøvrigt har givet Hr. Prof. Sibbern Anledning til de omtalte og næstfølgende Bemærkninger, var en Ytring af mig i dansk Ugeskr. Nr. 71—72, at, „naar examen artium er fuldkommen saaledes, som den bør være, da kan der neppe blive nogen Forskjel imellem den Virksomhed, som sigter til at opfylde Examinatorernes Forbring, og den, som Skoleunderviisningens Diemed,

den studerende Ungdoms videnskabelige Dannelse, gjør til Pligt;“ hvilke Ord jeg troer at Hr. Professoren har misforstaaet, da jeg derved ikke kunde mene, at Alt hvad der var sagt ved Underviisningen i Skolen, hvilket de akademiske Examinatorer jo ikke engang kunde være vidende om, ogsaa skulle omspørges i Universitetets Examen; men at, naar Examen er, som den bør være, da ville Examinatorerne ikke spørge om mindre vigtige Specialia, eller domme efter subjective Anskuelser, som ei med Billighed kunde forudsættes paaagtede i Skoleunderviisningen, eller gjøre deres egne Yndlingsmeninger til Maalestof for deres Bedømmelse af Examinandernes Duelighed, og Lærerne altsaa ei behøve at bryde sig om, hvad den eller den akademiske Examinator meest forlanger eller helst vil have; men Diemedet for Fordringerne ved Examen og Underviisningen i Skolen blive eet og samme objective, nemlig at der skal præstere hvad Lærefagets Natur og den videnskabelige Dannelse i Almindelighed fordrer, efter de Grundsætninger og Bestemmelser, som Anordningerne for det lærde Underviisningsvæsen eensgang for alle have fastsat, i hvilke det hverken er nogen Examinator eller nogen Rector tilladt efter eget Lykke at gjøre nogen væsentlig Forandring. Herefter besvares nu altsaa og lettelig det tredie Spørgsmaal:

III. Kan der i nogen Maade dispenseres fra eller gøres Forandring i det, der er bestemt til Skoleunderviisningens Maal, især i Religionsunderviisningen?

Hvad Prof. Sibbern i den Henseende foreslæer, ved:

kommer ikke egentlig det Spørgsmaal af ham, som gav mig Anledning til at skrive det ovennævnte Stykke i Dansk Ugeskrift, nemlig: „hvorvidt en Rector tager Hensyn til examen artium“, saasom det eengang er ved Forordn. af 7de Nov. 1809 og for ex. artium bestemt, hvad der skal doceres i Skolerne og angives til den akademiske Admissionsexamen, hvortil altsaa ingen Rector, om han end var af anden Mening, kan undlade at tage Hensyn, eller være besejret til enten at indføre andre Discipliner, end de befalede, eller formindske noget i disse og fratage dem noget af den Tid, de behøve, for at tildele den til andre. Vi ville derfor her ikke heller indlade os videre paa de Forslag, Forf. gjør ihenseende til Indførelse af Naturhistorie, Physik, Astronomie, Udvidelse af den mathematisk Underviisning, hvortil vel saa meget mindre nogen Skolemand vil finde Anledning, som Erfaringen forlængst allerede haade har tiltraadt igjen at affkaffe de to førstnævnte Discipliner tilligemed Anthropologie, efterat de vare indførte i de 3 Skoler, hvori der gjordes Prøve med Reformen, og viist, at der ikke kan berøves de befalede Lærefag, hvis deri skal naaes den udforderlige Kundskabsgrad, Synderligt af den Tid, der sædvanlig er dem tildeelt, eller, hvis der kan, derved da hellere Skoletimernes Antal maatte formindskes, hvilket Prof. S. selv (p. a. St. Side 190) saa rigtig erklærer for at være vigtigt, end flere nye Lærefag optages.

Allerede heraf sees nu, at en Rector ikke kan, som Hr. Professoren (S. 125) ytrer, estergive nogle Timer fra de befalede Fag til den Underviisning, som en Fader kunde ønske privatim at lade sin Søn give i Botanik, Osteologie, det engelske Sprog o. s. v. altsaa hverken den

Tid, der anvendes paa Hebraïssen, saasom der for dem, der ikke lære dette Sprog, er paabudet et Pensum Græsk, der ikke udfordrer mindre Tid; eller nogen af de græske og latinske Timer, om ogsaa Faderen erklærer, at han gjerne opofrer det laud. som hans Søn ellers i disse Fag til Examen kunde faae. Jeg tvivler høilig paa, at nogen Rector vilde, som Forf. anseer for rimeligt, tilstede dette, ikke fordi han tog Hensyn til det laud. hans Dimittend derved vilde miste (endstjønt man nuomstunder ofte bestemmer Skolernes Rang og Værd efter Antallet af deres Laudabilister til examen artium), thi dette vilde jo netop blive den blot paa Examen beregnede Underviisning, som jeg mener Hr. Prof. S. er enig med mig i, at en Lærer ikke bør gjøre til sit Diemeed, og medrette kan henføres til den „servile Læsen“, hvorom den ærede Forf. (S 127) yttres sig saa fortræffeligen; men fordi Rectoren maa ville at enhver Discipel skal bringe det i de befalede Fag saa vidt, som han kan og som en god Skoleunderviisnings Diemeed fordrer, og ei blot til det minimum, som er uundgaaelig nødvendigt at have til ex. artium opnaaet. Anseer han nu dertil en eller anden Auctors Læsning udenfor denne indskrænkede Cyclus nødvendig eller gavnlig, da bør han ei dispensere Disciplen fra samme, thi her er det hans Overbeviisning, ei Forældrenes Indfald eller Grundfætninger, der bør raade. Til ham er det betroet, at ordne og styre Skolens hele Underviisning saaledes, at den bliver fuldkommen hensigtsfbarende og overensstemmende med Lovene; de Forældre, der ei synes om hans Fremgangsmaade heri, faae da lade være at sætte

deres Sønner i Skolen; hvor Meget eller hvor Lidet der skal læres, kan ligesaa lidt beroe paa deres Villie eller Mening, som hvad Methode der skal følges ved Underviisningen. Ikke at tale om, at ikke Alt, hvad der saaledes til Nød kunde eftergives en enkelt Discipel, lader sig udelukkende henføre under visse Timer, eller, at der i disse kan blive givet saa mangen en Lærdom og Dplysning, som man i den øvrige Underviisning ikke har fundet bevem Anledning til, hvilken da den dispenserede Discipel gaaer glip af; samt at det, naar man læser noget Mere, end hvad der nødvendig behøves, ikke kommer an paa en blot Tilgift, som og kunde undværes, men paa hvad der ved denne Tilgift er lært i det Hele, paa den Kundskabsforraad og Aandsdannelse, som her maa være Diemedet og som Professoren selv strax derefter (S. 127) giver mig Ret i, at der just ved at læse multa skal opnaaes. Og, endelig kunde det selv for den, der erklærede sig villig til at nøies med et haud. ill. let hænde sig, at det blev til et non contemn. Saa bestemt kan man nemlig ikke forudsee en Examens Udfald, at den jo mangengang kan falde en Grad under den rimelige Forventning. En Discipel, der stiller sig sit Maal saa lavt, at han ei attraaer Mere end en Middelcharakter, skjøtter jeg idetmindste ikke dm, ei for den Vres Skyld, der kan vindes ved at dimittere Laudabiliter, men fordi det ingen Glæde er, at læse med Personer, som ei have større Interessé for Sagen, end den, der hører til at slippe blot taalelig fra Examen. Allermindst kan der, som Professoren mener, affortes noget i de latinske Stiløvelser, i hvad man end vil dømme om deres Nødvendighed og Nytte, saasom selv efter de sidste

Bestemmelser endnu en Rectors Vre og Velsærd er afhængig af et eneste Nul*) i samme for nogen af hans Dimissi. Hvo der har nogen Erfaring i den Deel af Underviisningen, vil vide, hvor megen Dvælse der udfordres for at nogenlunde Sikkerhed i den Henseende kan opnaaes.

Ligesaa lidt vilde jeg i det andet Tilfælde, som Forfatteren fremsætter, nemlig i Religion underviisningen, give nogen den Dispensation, som han deri synes at finde billig; allermindst dem, hvis Fædre „frygtede for, at deres Sønner, som nylig havde været til Confirmation, ikke skulde have godt af den bestandig vedbli-

*) En tænkende Lærer bemærkede nylig for mig i en Samtale, at der ved denne Bestemmelse netop opnaaes det Mødsatte af hvad der er tilsigtet, nemlig at der skal i Skolerne anvendes megen Flid paa Stilen. Thi da et Nul heri ved examen artium har en saa usforholdsmæssig Dørvægt, at det strax rejicerer, er det naturligt, at Censorer med nogen Billighedsfølelse, saalænge det paa nogen Maade er muligt, undgaae dermed at styrte Nogen; de tilbageblivende Disciple altsaa, som see, at en, hvis Svaghed i Stilen de kjendte, endda er sluppen igjennem, trøste sig let med den Forhaabning, at Dommen om dem ei heller vil blive saa streng, og gjøre sig altsaa ei den Flid for Stilen, som for de andre Fag, hvor et Nul virker mindre. Imidlertid skulde jeg dog snarere troe, at det ikke saa meget er Mangel paa Flid, som Sagens egen Banfælighed, der saa hyppig hindrer et godt Udfald af Stilprøven.

vende Underviisning i Religion og Udarbeidelse af derhen hørende skriftlige Arbejder, og at denne intellectuelt Dannelse skulde kjøbes paa den egentlige Religions Bekostning; og som derfor erklærede, at de hellere vilde lade deres Sønner løbe Fare for at erholde en slet Charakter baade for Dants og for Religion, end lade dem belæses, det er floves, i den væsentligste Henseende ved disse fortsatte Religionsstimer." Jeg tilstaaer oprigtig, at jeg ikke henhører til de Rectorer, om saadanne maatte gives, der enten vilde „erkjende det Grundede i Faderens Dnsse" eller indrømme, „at her burde Faderen raade," ikke allene fordi det ikke er ham, men mig, der skal være ansvarlig for hans Sønns Fremgang, naar den skal prøves i den akademiske Examen, i hvilken et slet Udfald af den danske Religionsudarbeidelse medfører samme Fortrædeligheder for Dimission, som af den latinske Stiil; men og fordi slikt et Dnsse af en Fader vilde røbe en saadan Miskjendelse af Religionens Væsen, og den Paaastand, her at ville raade, en saadan Misbrug af den faderlige Myndighed, at ingen fornuftig Rector burde give efter for samme, medmindre Religionsunderviisningen i Skolen var saa slet, saa cras palæolog og saa contrasterende mod en virkelig god og lys Confirmationsunderviisning, at den i det hele gjorde Skade, i hvilket Tilfælde det da vilde være Rectorens Pligt at sørge for vedkommende Lærers Remotion fra det Fag i det Hele. Men det er snarere det Omvendte, Hr. Professoren her lader den supponerede Fader mene, naar denne frygter for, at hans Søn ei vil have godt af „intellectuel Dannelse;" og da maatte det i Sandhed staae slet til med den Religion, Sønnen havde lært til sin Confirmation, dersom

den kunde lide ved den større Dplysning, deri vandtes, eller stod i saadan Disharmonie med den intellectuelle og videnskabelige Dannelse, at denne derfor maatte undgaaes; i hvilket Tilfælde altsaa selve Theologiens Studium vilde blive farligt, og de, som vidste Mindst, være de religiøseste. Ligesaa lidet som altsaa en Rector, der elskede Lyset, kunde finde et saadant Dnsse af en Fader grundet, hvor Skolens Religionsunderviisning ikke gav ham anden Anledning dertil, end at den virkede til den intellectuelle Dannelse, ligesaa lidt kan i dette Tilfælde den Grundsvtning finde Anvendelse, som allerede i sig selv er falsk, at en Fader har Magt til at raade over, hvad hans Søn skal troe. Som Fader er det vist nok hans Pligt, at sørge for, at Sønnen faaer, som i alt Andet, saaledes især i Religionen den bedste Underviisning, der er mulig at skaffe ham, og derved bliver overbeviist om de Sandheder, der ere de vigtigste i Livet; men at beherske denne Overbeviisning og sætte Grændser for dens Erhvervelse, dertil kan ingen Fadermyndighed berettigede nogen, og allermindst den, der er saa borneret, at han frygter for den Dannelse, der især gaaer ud paa at forsyne Unglingen med den Kundskab, hvorved hiiin Overbeviisning ethverves. Fremdeles maatte man vel spørge, hvorledes det er muligt, at en Discipel, som nylig har staaet til Confirmation, ikke skulde have godt af den bestandig fortsatte Religionsunderviisning og Udarbeidelse af didkenhørende skriftlige Arbejder. Mon fordi han ved Confirmationen, i en Alder af 15 til 16 Aar, skulde have naaet det hoieste Punkt, der i Religionskundskab var muligt at naae? eller fordi den mere videnskabelige Behandling af Religionslæren i en lærd Skoles overste

Klasse vilde blive en Forvanskning af samme? Jeg seer ikke her kan anføres anden Grund, end maaskee den, at fuldkomnere Kundskab og modnere Tænkning kunde bringe Unglingen til at tvivle om Sandheden af Et og Andet, som han i sin Confirmationstid havde antaget for gode Vare. Men kan nu dette ikke holde Stik for en modnere Kyndigheds Dom, mon da „den egentlige Religion“, kan siges at bestaae deri, eller hvorfor skal det i andet Fald beholdes? Og vilde ikke maaskee alligevel en Tid komme, da Unglingen enten ved egen Tænkning eller Samtaler med Andre bragtes til at tvivle derom eller forkaste det? hvor langt bedre vilde det da ikke være, om en fortsat Religionsunderviisning havde ledet ham til en rigtigere Dom i saa Henseende? Thi skeer det ikke, da vil han let, naar han engang troer at have faaet Dinene op, bortkaste det Rigtige med det Urigtige, og fordi han indseer, at Noget af det, han i Barndommen havde lært, var falskt eller overtroisk, fatte den Tanke, at alt det Dvrige var ligesaa. Et hvert Baand, som lægges paa Fornuften, hevner sig, og ingen bliver, naar han siden overlades til sig selv, lettere Tritænker, Religionspotter eller vantroende i Ordets rette Forstand, end det opvakte og tænkende Mennecke, som man havde forholdt Sandhedens frie Undersøgelse. Og nu endelig hvad den Byrde angaaer, hvormed den supponerede Fader vil sige, at hans Son „belæsses, det er fløves, i den væsentligste Henseende ved disse fortsatte Religions-timer,“ da kan det vist nok være Tilfældet, enten at baade Underviisningen og Forberedelsen dertil bliver Lærlingen en Byrde, naar Religionslæren gjøres til en tør Udenadslæring af en vidtloftig blot positiv Dogmatik, eller at Følel-

sen for det Mystiske, isald Religionen forud meest er sat deri, vil støves, jo mere der lægges an paa Forstandens Opklaring: men gaaer Læreren den rette Middelvei, tænker han Lys i Forstanden uden at lade Hjertet blive koldt, lærer han de unge Menneſker at skille det Ægte og Himmeſke fra det Uægte og Menneſkelige, søger han ad Fornuftens og Hjertelighedens Bei at lede til sand Erkjendelse og Overbeviisning istedenfor at fordre blind Tro: da kan den Ungling, der har noget indvortes Kalb til Studeriget eller Lyst til at lære, hvad der er sandt og godt, ikke føle sig belæst ved den fortsatte Religionsunderviisning eller have andet end godt af samme; ja den bliver tillige en Dvæſe i at tænke, som, langt fra at støve, meget mere maa stærpe og virke til den Aandsdannelse, som er Skoleunderviisningens heieste Maal. Af disse Aarsager er det mig altsaa umuligt at troe, at hvad Hr. Prof. Sibbern her lader den antagne Fader sige, kan være hans egen virkelige Mening, men ventelig blot en Punkt i den pædagogiske Casuistik, som i vore Tider maaskee ikke vilde være mindre mulig, end Fordringen om Sognebaandets Løsning for dem, der ei finde deres Præst rettroende nok, og som Profesoren derfor, uden selv at afgjøre noget, kun har fremsat til nærmere Overveielse, til hvilken jeg derfor i Kerthed har søgt at bidrage Mit; og dertil endnu blot vil soie dette: Herſkede der ikke hos os en saa slavisk Aand, som examen artium, saalænge den, idetmindste i dens nærværende Form, skal vedblive at være hos Universitetet og ei overlattes til Skolerne, bestandig vil nære og vedligeholde, at der i Skolerne sædvanlig kun anvendes tilstrækkelig Flid paa det, som umiddelbar examineres ved denne første aka-

demisse Prøve, da vilde jeg foreslaae, at der ved samme Slet ikke skulde examineres i Religion. Denne kunde da i Skolen blive, hvad den skulde være, ikke en Disciplin, som maa være lært saaledes, som en Examen fordrer det, ikke en Mængde Definitioner, Begrebsbestemmelser, Distinctioner, Bibelsteder, Specialia af Bibelhistorien m. m. som Examinanden maa have paa rede Haand, for at kunne svare godt, og som han altsaa især maa have beslittet sig paa at huske, men hvad Prof. Sibbern kalder egentlig Religion, d. e. efter min Mening, Forstandens tydelige Overbeviisning og Hjertets inderlige Følelse af den guddommelige Sandhed og de Lærdommes Bigtighed, som skulle opløste vor Sjæl til det Evige, herolige os i Modgang, være et Lys paa vor Vej igjennem Livet og lede os til den moralske Fuldkommenhed, som er vor høieste Bestemmelse. Og dette stemmer ikke lidet med hvad vi i næste Stykke skulle see Hr. Professoren sige.

IV. Noget Mere om Religionsunderviisning og Psalme læring, i Anledning af samme Forfatter's Uttringer.

Jeg gjør, for at blive ved Materien, et Spring til det andet Stykke af den ærede Forfatter's Bemærkninger, nemlig til S. 187 (i No. 97 af Ugeskriftet), hvor jeg med megen Glæde har læst den Uttring, „at en vis Art af lectiemæssig Læsen af en Lærebog i Religionen undertiden har været ham en Gru“, hvilke Ord jeg saa meget hellere underskriver, som jeg godt erindrer mig, til hvilken dræbende Kjedsommelighed Udenadslæringen af

den lidet forstaaede Luthers Katechismus og derefter af Pontoppidans Forklaring i min Barndom var mig, der dog ikke kjededes ved noget Andet af hvad jeg skulde lære, samt hvor lidet derved hidroges til hos mig at vække nogen religiøs Følelse; hvorimod jeg ikke uden temmelig Interesse lærte Hübners Bibelhistorie, og derefter Sporons Udtog af de christelige Religionslærdomme og især Guldbergs naturlige Theologie, dog med nogen Forkortelse, som Vidtløstigheden undertiden gjorde fornøden. Jeg slutter saaledes allerede af min egen Barndoms Erfaring, den jeg og siden ofte har funden stadfæstet, at det især er Børn eller Disciple af den yngste Alder, som man ei bør trætte med Udenadslæring af hvad de ei endnu tilstrækkelig have forstaaet, og mener derfor ikke blot med Prof. S., at Religionens første Lærdomme, om den Kjærlighed, Værefrygt, Taknemmelighed, Tillid og Lydighed vi skulde Gud, vor Skaber, Herre og høieste Velgjører, o. s. v., „skulle vides par cocur og netop derfor ikke udenad“, eller, som Tegner, om jeg mindes ret, saa smukt siger, allerede skulle læres paa Møderstjødet; men og, at disse Følelser bør grunde sig paa rigtige og klare Begreber om Guds Væsen, Egenskaber, Forsyn og Foranstaltninger til vor Lyksalighed, hvortil jeg derfor og ved mit nylig udgivne „Grundlæg for den første Underviisning i den christelige Religion“ har søgt at virke. Hvad der derimod temmelig tidlig kan begynde at læres udenad, er et passende Udvalg af Bibelhistorien, som let kan gøres interessant for Børn, og hvortil da efterhaanden kan knyttes de Religionslærdomme, som kunne tiltale Børnens Fornuft og Følelse, og saaledes blive baade overbevisende og frugtbare for dem Disse didaktiske Grundsætninger kunne

efter min Mening rigtigst bestemme Fremgangsmaaden i de lærde Skolers nederste Klasse, og selv i den næstnederste, hvor ikke behøver at lægges anden Lærebog til Grund for en, meest catechetisk, Underviisning, end bemeldte Grundlæg eller et lignende. Hvor derimod Lærebøger, som Luthers Catechismus og Balles Lærebog bruges, der bliver det i Almindelighed ikke stort Andet, end den Udenadslæren, som Forfatteren medrette erklæret sig imod; hvad vel og saare ofte er Tilfældet ved Confirmationsunderviisningen, ved hvilken dog den af ham ovenfor anførte Fadet fandt det godt for hans Søn at blive staaende. Et korte fattelige og kjærnefulde Bibelsprog efterhaanden og læres udenad og det ordret, er naturligviis og vigtigt, skjøndt jeg ikke kan indsee den store Fordeel af at de læres paa Tydsk, da vi jo og i vor danske Bibeloversættelse fordetmeste have Luthers træffende og herlige Udtryk, saa ofte disse ere de rigtige og bedste. Men de positive kirkelige Dogmer, og hvad der til rigtig Indsigt fordrer en lærdere Forklaring, og uden samme kun bliver uforstaaet Udenadsværk, samt overhovedet den større Udforlighed af Religions- og Sædelæren, glemmes bedst til de tvende høiere Klasser, hvor der kan bruges Fogtmanns Lærebog eller om vi i Tiden skulde faae en bedre, hvad Krog-Meiers vist nok vilde være, dersom dens Foredrag var ligesaa vel fatteligere, som det er skarper, og ei saa concentreret i saa lange Perioder, at det, for at forstaaes, ofte behøver selv at forklares og Momenterne at udsættes fra hinanden. Ustridigen bliver da her Meget at lære, om end ikke verbotenus udenad, hvilket vist nok vilde være en Gru; saa dog efter en Lærebog, som i systematisk

Orden fremsætter de væsentlige Punkter til Udvikling eller selv tildeels udvikler dem, saaledes at de kunne opfattes af den unge Studerendes Forstand og derved læres. At fritage sine Disciple derfor, og i denne høiere Religionsunderviisning lade det beroe ved hvad der kan vides par coeur og uden Bog, staaer ikke i nogen Lærers Magt, saalænge Religionslæren er paabuden Skolerne som videnskabelig Disciplin, og der til examen artium just fordrer noget, som maa være lært; hvilket vel heller ei kan være anderledes, da det ikke vilde være passende, at den videnskabelig dannede Yngling ikke ogsaa i Religionskundskab skulde være gaaet videre, end den simple Confirmand af Almuestauden, ja vel endog kunde, uden videnskabelig Kundskab i Religionen, gjøre en urigtig Anvendelse af sin ved andre Studier erhvervede Dplysning paa samme. Det er altsaa vel egentlig kun Børn eller de første Begyndere, for hvilke Hr. Professoren finder den lectiomasfige Læsen af en Lærebog uansigtsmæssig og skadelig. Mindre kan jeg derimod være enig, naar han, ventelig ogsaa kun for samme Alder, særdeles meget anbefaler at lære Psalmer udenad. Thi saa almindelig end denne Mening er, maa jeg dog oprigtig tilstaae, at jeg hverken indser dens Rigtighed eller hvad Nytte dette Middels Anvendelse kan have til at vække Religiositet hos Barndommen. Psalmer ere jo Udtryk af Følelsen, som vel den, der forestaaer Psalmer og Ordnes Mening deri, godt kan dele, hvad enten han læser eller synger dem. Men at lære Følelser udenad, inden man har deelt dem saa ganske med Forfatteren, at det næsten kommer af sig selv, synes mig, allerede en saa modsigende Idee, at jeg ikke godt kan

finde mig i den; især naar Talem er om Born, som ikke altid forstaae Psalmens Mening, og mindst, jo mere kprift og ægte poetisk den er. Det maatte altsaa kun være de meest profaiske, men som man vel igjen af en anden Aarsag vilde forkaste, fordi de mangle det Dpføtende og Gemnytlige, hvorfor det jo vel egentlig var at Psalmen skulde læres. Dertil kommer, at det ofte kun er een og samme Tanke der er varieret i Udtrykkene, blandt hvilke Barnet altsaa let forvirder sig og kommer fra den ene Strophe over i en anden lignende, eller og det Hele bliver en blot Ordramse, hvorved Sjælen, just fordi den maa være saa opmærksom paa at huske Ordene, intet tænker eller føler, og Lærlingen maa have læst saa længe derpaa, til al Følelse deraf var forsvunden. Og ville vi nu spørge Erfaringen, ikke Læreren, som blot foresætte et Barn en saadan Psalme at lære udenad og derefter, uden at kjende den Nøie det har kostet Barnet, i næste Time overhøre det deri; men deres, som hjemme søge at hjælpe Barnet og indstudere det en saadan Psalme: da vil enhver, som besatter sig dermed, lettelig bemærke, hvor drøit et Arbeide det er for et Barn, som ei har meget hurtig Hukommelse, at faae samme i Hovedet, og at det Barn, der lettere lærer den, lærer den meest kun ved et Slags Ordhukommelse, hvorimod de kun ville være yderst faa, som i den Alder vilde gribes saaledes af Tanken, at det var den, og med den, Ordene som hængte i Hukommelsen. Skal derfor Noget læres udenad, da maatte det hellere være en fattelig Lærebog, fordi det her mere bliver Saghukommelsen, der skal virke, og mindre kommer an paa Ordene; hvorimod Psalmer maaskee med Nytte kunde

anvendes, naar Læreren, efterat have ved en hjertelig Undervisning, f. Ex. om Guds Algodhed, stemt Følelsen, sluttede med selv at forelæse eller, hvis Omstændighederne tillode det, lod Børnene affynge et dertil passende smukt og uden videre Forklaring let forstaaeligt Vers eller ikke for lang Psalme*). Dette vilde da maaskee hos mangen

*) Jeg skalde og mene, at den Forkortelse, 'adskillige Psalmer have faaet i vor nyeste Kirkepsalmebog (med hvilken Professorens i Anm. S. 187—188 yttres en Misfornøielse, som jeg ingentunde kan dele,) endog var et Fortrin ved denne, saavel som den større Popularitet, der er vunden ved Ombytningen af saa mange besynderlige Billeder og lidet forstaaelige gammelbogs dogmatiske Udtryk med saadanne, som en mere renset Smag ei kan stødes over, eller hvorved Tanken bliver tydeligere. De fornuftige Forbedringer, som Psalmerne: Vi troe al Lesammen paa een Gud, Aleneeste Gud i Himmerig, Nu bede vi den Hellig Mand, o. fl. have faaet, henhøre vist ikke til „de Bestjæringer, der minde om Prokrustes'es Seng“ eller vise disse negative Fortrin som høist positive Mangler“. Og skalde da nu een eller anden af de ældre Psalmer, som havde fortjent at optages, være bleven udeladt, hvilket jeg ikke vil nægte, da kunde den jo tilligemed de fortrinligere, som den senere Tid har frembragt, udgives i et Anhang til Psalmebogen. En total Ombytning med en ny Psalmebog har alt for mange Vanskeligheder og vilde møde alt for megen Misfornøielse hos dem, der have rundet den nuværende kjær og deri fundet Opbyggelse nok, til at man uden høieste Nødvendighed skalde stride til et

En have samme Virkning, som et saadant velanbragt Vers i en Prædiken, og muligen gjøre et Indtryk, som bevægede ham til selv siden at gjentage og derved lære dette eller disse Vers. Thi frivillig maa Psalmelæringen være og en Følge af, at man føler dens Indholds Uperlighed, dersom den skal have den derved tilføjede religiøse Virkning; i modsat Fald indtræffer let, hvad Prof. S. selv ovenfor (S. 123) har sagt om „det Mechaniserende ved Lectielæring og Vigtigheden af at befrugte og beaande“, eller om Skaden af „at der kun tænkes paa at fastholde, istedetfor ret egentligen at nyde Godt af Modtagelsen“; og ligeledes nu her (S. 187) om, hvorledes „den umiddelbare Husken vil lide ved den megen Udenadslæren eller dog lectiemæssige Indprænten, hvor man siger til sig selv: dette skal du nu huske, og søger derpaa

saadant Foretagende, især da vor Psalmebog er freddet Liturgien forud, hvis Forbedring, idetmindste vel i visse Former, nu vel med Grund kan haabes, den omvendte Uoverensstemmelse altsaa turde indtræde, dersom Psalmebogen nu skulde bringes tilbage til det Forældede, hvorved desuden Valget kun vilde blive Enkelte overladt, hvis Smag det ikke er sagt vilde være Mængdens, og Andres Misfornøielse atter blive ligesaa stor. Til Skolen vilde jeg for min Deel ikke foretrække en Samling, som havde for Meget af den ældre aandelige Poesie. Desuden behøvedes ingen, da her enten kunde bruges de andre Samlinger, man foretrak, eller og af de enkelte Vers eller Psalmer, som man brugte, lettelig toges Utskrifter, saaledes som man ofte tager sig af andre smukke Sange.

ret at indprænte sig det." Ligeledes kan jeg ved Anledninger, som denne, ikke undlade at appellere til den agtede Forfatters egen i alle pædagogiske Tilfælde velgrundede Erindring S. 123: „Man sætte sig blot ind i den Tilstand, hvori Børnesjælen, ja den Unges Sæl overhovedet er"; thi der er stor Forskjel paa, hvad der i den modnere Alder har Interesse for os selv, og hvad der i de tidligere Aar kan have det for Børnet.

V. Om Dvøvelserne i latinsk og græsk Stil, samt Examination i ulæste Forfattere, i Anledning af samme Forfatters Bemærkninger desangaaende p. a. St.

Gaae vi nu efter denne Anticipering tilbage til Forfatterens Ord, da maa jeg, næstefter at have gjort mine Læsere opmærksomme paa det Velgrundede, der S. 127 siges om den servile Læsen, hvorimod jeg og havde erklæret mig; ligesom og paa Bigtigheden af det, Hr. Professore, bemærker om det Feilagtige i at lade Læren om Sprogets Former gaae forud for Betjendstabet med Sproget selv, (hvortledes begge Dele bedst forbindes eller kunne gaae jevnside's med hinanden, troer jeg at have vilst ved Indretningen af min latinske Elementarbog, af hvis Brug en meer end 20aarig Erfaring har overbeviist mig om den største Nytte; hvorimod jeg ikke kjender nogen mere forkeert Fremgangsmaade, end den endnu saa meget herskende, at lade Begynderen lære det Meste af

Badens latinſke Grammatik, eller var det endog kun ſamtlige Declinations- og Conjugations-Paradigmer udenad, inden man med ham ſkrider til nogen Læsning af latinſke Stykker): da maa jeg, ſiger jeg, blot ihenscende til det, Prof. S. pag. 129 yttre om den latinſke Stilſkrivningen, bemærke, at den Skik, ſom han miſbilliger, at lade Discipelen udarbejde en foresat Stil hjemme, eſterat den er gjenneſgaaet med ham paa Skolen, vel neppe vil være den almindelige i de lavere Claſſer, hvorom han ſynes at tale, ſaaavel fordi det bliver en Friſtelse for Begynderen til at bruge Hjælp, ſom og fordi denne unægtelig maa under Arbejdet ledes af Læreren. Den beſte Forberedelse dertil er uden tvivl den mundtlige, at Læreren jevnlig iſtedetfor den tørre Analyſe af de grammatikaliſke Former, ſom ikke leder til nogen Anvendelse, lader ved Læringen endeel af Sætningerne af Begynderne omſættes ſaaledes, at de Ord, der i Sætningen være een Caſus, Numerus, Perſon, eſter en opgiven danſk Forandring deraf, i Latinen gjøres til en anden, eet Tempus til et andet, Activ til Paſſiv, og naar Discipelen kommer lidt videre, en direct Construction til indirect eller omvendt (ſ. Ex. at der, eſterat Sætningen *luscinia avis est canora* er overſat, opgives til Dverſættelse Forandringer, ſom *Nattergalene* ere ſyngende Fugle, *Nattergalens* (*Nattergalenes*) Stemme er ſød, for *N.* er der en ſød Stemme, vi høre de ſyngende *N.* o. ſ. v. eller Sætningen *Beneficium dignis ubi das, omnes obligas*, eſterhaanden, ſom de andre Tempora læres, omvendes til: Naar *Belgjerningen* viſes o. ſ. v. ved at viſe *B.*, ved viſte *B.*, naar *Værdige* modtage *B.* da forbindes *Alle*, eller: da mener jeg, at *Alle* forbindes o. ſ. v. viis *værdige Folk B.* og

da vil du forbinde o. s. v.) Herved læres Syntaxen praktisk og Begynderne lære at bruge deres Eftertanke til Anvendelsen af den rigtige Bøiningsform. Til hvilken Ende jeg ogsaa altid høilig tiltraader, i Grammatikens Examination at spørge om Casus og Tempora af et Ord, ikke med det tekniske Navn, men med vedkommende Ord paa Dansk i den Construction, der skal bruges; f. Ex. ikke: hvad hedder schola i Gen. Dat. o. s. v. eller lego i Perf. Futurum, Particip. o. s. v. men hvad hedder: i Skolen, til Sk. for Sk. Skolens, Skolernes? hvad: jeg læste, du vil læse, I have læst, Bøgerne ere læste, den som skal læse, at være læst? o. s. v. Disciplen kan da ei svare mechanic, men maa tænke over, hvad Casus, Numerus, Tempus, Modus, Genus der skal bruges, og hvis Form da i hans Tanker bliver eet med Begrebet, som derved udtrykkes. Et andet forberedende Middel til Stilen bliver det og, om Læreren, efter at et Pensum i Læsebogen er tydet, lader Disciplene lukke Bogen i, og derpaa mundtlig oversætte enkelte Sætninger eller smaae Perioder deraf, som han foresiger dem paa Dansk, tilbage igjen i Latinen, hvorved de Reminiscenser, Disciplene af det Nytilgæste have, komme dem til Gode og en rigtig Latinitet saaledes bibringes dem. Disse tvende Slags Øvelser blive nu i mine Tanker den bedste Forberedelse til den latinske Stil i de lavere Klasser og give det bedste og meest methodisk fremrykkende Stof for de mundtlige Oversættelsesøvelser, som Hr. Professoren medrette anbefaler. Vist nok kunne nu og disse i de øverste Klasser med megen Nytte fortsættes i Opgaver af større Udførlighed og Banfelighed,

hvortil og Hr. Overlærer Olsen i sin Fordansknings af Zumpt's Bog har givet et beqvemt Material; men her behøves nu og nødvendigen skriftlige Dveller, der idetmindste i den øverste Klasse maae udarbeides hjemme og uden at Stykket er forud gennemgaaet; thi skulde en Discipel her ei kunne gjøre det uden Ledebaand, naar skulde det da skee? eller hvorledes skulde da deri til examen artium, hvor der er sat saa streng Straf paa enhver Brug af Andres Hjælp, kunne leveres den fortrede selvstændige Prøve?

Dg her ville vi endnu, medens vi ere ved den Punkt, medtage den siden (S. 148) forekommende Paastand, „at til Sikkerhed for ei at faae ringere, end haud illaud. for den latinske Stil til examen artium, maa man uden Vanskelighed og meget stort Kraftforbrug kunne bringe Den, som man bringer til den tilbørlige Grundighed i at læse Latin,“ og at „kan man ikke faa Meget, — maa Feilen ligge i Methoden eller i Lærerens Mangel af Greb paa Sagen.“ Til at statuere dette, kan neppe nogen Erfaring have bragt Hr. Professorens. Jeg vil ikke tale om, at hiin Charakter skulde være nok, med Hensyn til dem, som man ei, uden at plage og standse dem i de Arter af Fremgang, hvortil Naturen henviser dem, kan bringe videre,“ da man dog paa ingen Maade kan være sikker paa, at de, for hvem man ikke stiller Maalet høiere, ville naae samme, og saadan Nøisomhed da kunde, formedelst den Overvægt, Stilen har til at rejicere, komme Dimisfor dyrt nok til at staae; men hvad jeg her ei kan lade være uimodsaagt, er den førstnævnte Paastand, da deels 1) Vanskeligheden ligger i Sagen selv, i det der, ved Spro-

get's store Forskjellighed fra de nyere og fra Modersmaa-
 let, til at skrive en god latin'sk Stil fremfor Alt ud-
 fordres megen Læsning og Øvelse, for mangen Di-
 scipel endog langt mere, end den, vor Skoleindretning
 og de andre Fags Krav kan tillade, Færdighed, Smag
 og Sikkerhed i Stilen altsaa fordretførste ved ingen
 Methode let erhverves, saasom ingen Methode kan for-
 korte hiin nødvendige Læsning og Øvelse; og man der-
 næst har 2) idelig at kæmpe saavel med den hos
 Ungdommen sædvanlige Skjodesløshed og Glemsomhed,
 hvorved de Snese Gange begaae de Feil, hvorimod man lige-
 saa ofte har advaret og om hvis Urigtighed de ikke ere uvi-
 dende; som og med den Mangel af Smag og Tact, som sæd-
 vanlig først med den modnere Alder fuldkommen indtræder.
 Hvilken Methode skulde f. Ex. være i Stand til at fore-
 bygge en Uagtsomhed, hvorved Feil begaaes, som Discip-
 len tilfulde veed at være Feil, saasom urigtig Declination,
 Conjugation, Genus; eller forkeert Anvendelse af vel be-
 kjendte Regler, upassende Ordvalg, Bendinger imod Sprog-
 get's And o. a. m. og hvad kan Læreren vel her gjøre
 andet, end hvergang vise det Feilagtige heri, og hvorledes
 det rigtigere burde hedde? Eller vil man maaskee sige, at
 Læreren bør (hvad man vel og saa vidt muligt søger at
 gjøre), stedsse vælge saadant Stof, hvorved de fleste Sprog-
 egenheder kunne komme i Anvendelse, da betragte man
 blot Zumpt's eller Ramshorn's Grammatiker, for ei at tale
 om Synonymiker, og see saa, om det vilde være muligt,
 at faae blot Halvdelen af alt med, hvad her bestemmes;
 saa stor er det Sprog's Omfang, hvori der fordres fuld-

stændig Kundskab for ingensinde at feile. Heller ikke er
 3) den Gave, at udtrykke sig godt i et Sprog nogen af-
 gjort Følge af den tilbørlige Grundighed i at læse Latin
 og fortolke de Auctorer, der ere læste, om de end vare flere,
 end der i vore Skoler kunne læses. Det lærer Erfarin-
 gen hundrede Gange, da hiin Evne sædvanlig staaer et godt
 Skridt tilbage for denne. Kan vel selv i de nyere Sprog
 enhver, som fuldkommen forstaaer alt, hvad han deri læ-
 ser, ogsaa derfor skrive dem godt? Sa beviser ikke selv
 exam. artium dette, hvor der vel ikke fattes Exempler paa,
 at Een kan faae laud. for Latinen, og dog non cont.
 for Stilen? Det er nemlig langt lettere at erkjende det
 Rigtige, naar man seer det for sig, end selv i et givet Til-
 fælde producere det, eller gjentakke sig i Erindringen, hvor-
 ledes de klassiske Auctores, man har læst, udtrykke Tanken.
 Ogsaa har Hiint et bestemt Maal, som man med temme-
 lig Sikkerhed kan opnaae, naar intet Sted i de Auctores,
 der læses, bliver uoplyst, men Alting grundig fortolket;
 udenfor dette kommer man derved ikke, uden maaskee bi-
 løbig, hvor Fortolkningen kan give Anledning til ogsaa at
 gjøre opmærksom derpaa; i Stilen derimod har man in-
 gen saadan bestemt Grændse; den fordrer, for altid at
 kunne blive feilfri og god, en omfattende Kundskab i den
 hele Latinitet, som man efter hvad der af Glasjikerne er
 læst eller af Grammatiken lært, ikke altid kan have op-
 naaet. Staaer derfor end i Almindelighed Evnen til at
 skrive Latin i et vist naturligt Forhold til den Kundskab,
 hvormed Auctorerne fortolkes, saa er det dog af de her an-
 givne tre Aarsager ikke altid nogen vis Følge, at den, der
 ved en god Underviisning er bragt til denne Kundskab, der-

for ikke ved en enkelt Examensprøve skulde kunne feile endog betydeligt i sit latinske Udtryk.

Dg naar nu endelig Forfatteren raader, at „man ikke bør sætte for stor Priis paa at bringe sine Disciple til at skrive en god latinsk Stil og især her betænke, at man let kan lade dem betale Færdigheden alt for dyrt“, da gjælder dette vist nok medrette om den Bestræbelse, som, ved at tage mange Timer til disse Dvælsler udenfor den sædvanlige Skoletid, vilde skade Disciplenes Sundhed, ansprende deres Aandskraft alt for længe, eller berøve dem den til deres andre Arbejder nødvendige Tid; men er dette ikke Tilfældet, da kan det vel neppe dables, og kan ei heller være Professorens Mening, at nogen Lærer kunde i dette Sag mere end i noget andet sætte for stor Priis paa at bringe sine Disciple til den muligste Fuldkommenhed. Dgsaa tilføier Hr. Professore selv, i en senere Anmærkning S. 152, at han „ikke seer, hvorledes man kan ville afskaffe den latinske Stil, da den jo hører med til en grundig Underviisning i Latinen, som i ethvert Sprog Stiløvelser høre med til Underviisningen, naar den ikke skal indskrænke sig inden vel snævre Grændser. Den analytiske og den syntetiske Fremgangsmaade supplere hinanden.“ Dg heri vil vel Ingen med Grund kunne andet, end være aldeles enig med den agtede Forfatter; hvorimod jeg dog, naar han sammesteds anbefaler „endog i Græsk en smaae Stiløvelser (helst mundtligen)“, som de, der „vist i det Hele kunde lette Underviisningen i Græsk, naar de foretoges retteligen“, maa henvise til hvad jeg om den Sag forlængst har bemærket i Ugeskriftets No. 71 S. 158. Hensigten af at der i Skolerne læres Græsk, er

nemlig ikke, saaledes som af Underviisningen i Latinen, at Disciplen derved skulde lære ogsaa at skrive Sproget; thi da maatte der til samme være bestemt ligesaa mange Timer som til Latinen, istedetfor at der nu ikke engang habes Halvparten; men at Disciplene til deres Smags Uddannelse og Indsigts Udvidelse kunne blive bekendte med endeel af de ypperste Mesterverker i dette Sprog, som ere Grundvolden for al æsthetisk Fuldkommenhed og selv for den latinske Literatur, samt med Sproget selv, som baade i sig selv det fuldkomneste og en Hovedkilde til det Latinske. Men fra dette Studium vilde Græskskrivningen uden synderlig Nytte borttage alt for megen Tid og langt fra svare saaledes til Hensigten, som Læsningen af flere Auctores eller enkelte Bøger af disse. Thi hvorledes man i Tydskland paa mange Steder kan anvende næsten det Halve af 5 høit 6 ugentlige græske Timer paa Stiløvelser, ja selv paa at gjøre græske Vers, og endda læse foruden andre endog Tragikerne og Thucydid, samt gaae saa dybt ind i det Grammatikalste, som Brugen af saa udførlige Grammatiker som f. Ex. Nosts lader slutte, er mig ubegribeligt, saafremt der heri virkelig bliver fordret nogen sikker Kundskab af alle Disciple i de besuden saa talrige Classer. Men dette er ubestvigeligt ogsaa langt fra at være Prof. Sibberns Mening, som kun omtaler smaae græske Stiløvelser, helst mundtlige, formodentlig altsaa kun i Begynderklassen til Indøvelse af Elementerne. Dog ogsaa dette er i mine Tanker lidet nødvendigt, da Erfaring lærer, at disse Elementer ved bestandig fortsat Analyse-ring og Brugen af en med Grammatiken parallelt fortskridende Exempelsamling ligesaa godt kunne læres, det

altsaa kun vilde forsinke Fremgangen, at anvende nogen Tid paa Stiløvelse, eftersom Disciplene ved at læse i den Tid kunde være bleven bekendte med langt flere Ord og Ordformer, især af de anomale, som vel mindre kunde anbringes i Stiløvelserne; med mindre der ved de mundtlige Stiløvelser kun maatte forstaaes bilodige Spørgsmaal om anomale Casus- eller Tempusformer af et forekommende Ord, der ved den Leilighed kunde bringes i Grindring.

Uf noget anden Mening ihenseende til den latinske Stil er i en Slutningsanmærkning S. 152 Ugeskriftets Redacteur, Hr. Professor Schouw, som mener „at den Stiløvelse, der er et væsentligt Hjælpe middel til at lære Sproget, bør beholdes (i Skolen), men den, der gaar ud paa selvstændig Færdighed i at udtrykke sig classiff i det latinske Sprog, afflaffes“. Men hvorledes her Grændselinien imellem disse to Slags Øvelser skulde kunne trækkes, forstaaer jeg paa ingen Maade, da Stiløvelsen jo ikke kunde blive et væsentligt Hjælpe middel til at lære Sproget, uden ved netop at gjøre Disciplene bekendte med, og skaffe dem Færdighed i, det classiffe Udtryk; medmindre den blot skulde gaae ud paa at skaffe Fasthed i de første Elementer, hvad kun vilde være et ringe Niemeed og langt fra at opfylde, hvad man nu med Stiløvelsen tilfigter. Desuden maa jeg her bemærke: at hvad man sædvanlig kalder latinsk Stil, ikke engang er dette, men blot Oversættelse fra Dansk paa Latin, hvorved Lærlingen vel bliver øvet i at ombytte Modersmaalets Egenheder i Udtryk og Bendinger med det latinske Sprogs, og saaledes at blive fortroligere med disse, men ei i det, der er Hoved-

midlet til at skrive godt, nemlig at tænke i Sproget, saa at han deri umiddelbar kan nedskrive sine Tanker, uden først at have ladet dem gaae igjennem Modersmaalet og derfra enten paa Papiret eller i Hovedet oversat samme. Thi dette forstaae vi, naar vi tale om en Skribents Stil, som vi ei bedømme efter de Oversættelser, han kan have forfærdiget, men efter hans originale Arbejder eller hvad han af sin egen Tænkning eller Erindring har produceret. Saaledes maatte nu og det, der skal kaldes vor latinske Stil, være den os egne latinske Skrivemaade, som vi vel kunne have dannet efter de fortrinligste classiske Mønstre, saaledes som Muretus, Politianus, Ernesti o. a. have gjort, men som dog maa udgaae fra vor egen Tænkning i Sproget. Kun dette, mener jeg, kan man kalde „selvstændig Færdighed i at skrive godt Latin“, hvilken vel egentlig først senere erhverves ved de akademiske Studier, saafremt man i disse læser og hører meget Latin, og tildeels, ligesom Letheden i at skrive andre Sprog, maa grunde sig paa nogen Færdighed i at tale Sproget, uden hvilket man ikke lettelig kommer til at tænke deri. Men i Skolen kan dette ikke let erhverves, uden at der idetmindste maatte lægges nogle flere Aar og høiere (Gymnasial) Klasser til samme. Er nu Hr. Professorens enig med mig heri, da er jeg og enig med ham i, at den saaledes forstaaede „selvstændige Færdighed i at skrive Latin“ bør — ikke affattes i Skolerne, thi arbeide dertil bør man jo stedse, men — ikke fordres af Skolerne eller gøres til Gjenstand for examen artium; hvad jo ei heller er skeet, medmindre man vil anføre de saa Aar, da der skulde leveres en Udarbeidelse i den gamle Historie paa

Latin, hvorefter jeg dog ikke veed om Stilen nogensinde bedømtes. Men at „affkaffe den sædvanlige Stil — d. e. latinske Oversættelses-Prøve i bemeldte Examen turde jeg ikke tiltraade, da det vel vilde være det samme som at affkaffe Dvellerne i Skolen med, deels fordi da manglede den Control, som det vel maa være befundet nødvendigt at holde med Rectorerne og Skolernes Lærere, siden Dommen over deres Disciples Modenhed ikke kan betroes dem, uden at blive derefter undersøgt ved Akademiet; og deels især for Disciplenes Skyld, der, da estec Omstændighedernes Medfør de Flestes Diemaal sædvanlig kun er den akademiske Examen og hvad dertil fordres, lettelig vilde behandle med Ligegyldighed eller forsomme, hvad de troede der ikke var nødvendigt, men blot efter Godtbefindende eller overdreven Iver paalagt dem af deres Lærere.

Det andet Forslag paa dette Sted, og som jeg har hørt flere dele med Hr. Prof. Schouw, er, at der istedetfor den saaledes affskaffede Latinske Stilprøve skulde indføres Examination i ulæste Forfattere, ventelig fordi denne menes at skulle godtgjøre en større Færdighed i Sproget og foranledige mere Dvelse deri, men som da atter vilde kræve mere Tid, idetmindste den samme, som nu anvendes paa Stiløvelserne, hvorfra altsaa intet kunde vindes til andre Fag, hvad der sandsynligviis er Hr. Professorens Ønske. Dog for ikke at tale derom, maae vi fornemmelig bemærke 1), at denne Prøve, som desuden jo allerede nu aflægges ved en skriftlig Oversættelse af et ulæst Stykke Latin, ikke synes at være saa ganske billig, saasom Færdigheden i at forstaae en ikke før læst Forfatter jo ikke er noget, hvortil nogen Candidat kan have forberedt sig

anderledes, end ved at læse og fortolke endeel andre. Forstaaer han nu disse godt, og navnlig saa mange, som ere befalede at skulle læses, (hvoraf det og maa formodes, at Lovgivningen har forudsat, at den befalede Strøke i at kunne oversætte et Stykke af en ulæst maa kunne fremgaae, da den jo ellers maatte til dette Diemeed have befalet Læsningen af flere), da er der jo gjort, hvad der medrette kan fordres af Skoleunderviisningen. At Discipelen ogsaa skal vide det, der ikke er læst af eller med ham, og Læreren saaledes gjøres ansvarlig for en Kundskab hos Discipelen, som han ikke har kunnet meddele eller skaffe ham, er en Fordring, hvis Billighed jeg idetmindste ikke kan indsee. I alt Fald maatte det være en saa simpel og let Latin, at deri slet ikke forekom mindste Vanskelighed eller andet, end hvad Examinanden af sine læste Forfattere nødvendig maatte vide: men hvad var da en Prøve, som enhver, der i det Læste kunde præstere hvad han skulde, ikke, uden han var meget confus, kunde feile i? Desuden 2) slutter man, ved at ansee denne Fordring for billig og antage hiin Færdighed for en nødvendig Folge af en god Underviisning i den befalede Latin, uden tvivl fra de levende Sprog, hvori enhver, som deri har havt endog langt mindre Underviisning, ved nogle Læsebøgers Gjen-nemlæsning kan bringes til den Færdighed, at han let forstaaer en ikke alt for vanskelig Prosaist. Men i saadan Etatning feiler man vist høiligen; thi deels ere 1) de gamle Sprog, især det latinske, saaledes som det findes hos Classikerne, saa væsentlig forskjelligt fra de nyere, at det ikke kan i Analogien med Modersmaalet have den Hjælp til at læres, som disse. Ikke heller har man nogen sikker Er-

saring for, at det lod sig ligesaa hurtigt og godt lære ved at gaae strax saa cursoriff frem i den første Læsning deraf, som af de nyere Sprog, ventelig fordi ingen Lærer i Skolerne vover at gjøre, og ingen Fader ønsker, at der med hans Søn skal gjøres, et Experiment, som, naar Discipelen i en høiere Klasse kommer til vanskelige Autorers Læsning og til den saa kaldede Stilfriven, hvortil der fordres grundig Fundamentalkundskab i Sproget, muligen vil lade ham i Stikken; hvilket man seer hos dem, der fra Begyndelsen af blot have læst og oversat, og hurtig ileet hen over det Grammatikalske, hvis Læsning da siden efter gjerne bliver overfladiff, og deres Lydning af Auctores for endeel enten Udenadsværk eller gjettet af Sammenhængen, istedetfor at udgaae fra sikker Kundskab i Bøiningsformer, Constructioner og Talemaader. Desuden gaaer man jo og virkelig — naar man blot ikke bruger den, desværre saa sædvanlige, bagvendte Methode, at læse Grammatiken isoleret, endog i temmelig Udførlighed, et halvt eller heelt Aar, idetmindste en Tidlang, førend man i en Læsebog gjør Anvendelse deraf, men strax fra Først af forener begge sammen, saaledes som jeg i min latinske Elementarvog har givet fornødent Stof og Anviisning til, saa at ethvert Paradigma og enhver Regel, som læres, strax bliver Discipelen bekjendt i sin Anvendelse, altsaa ikke bliver lært uden Forstand, *)

*) Som dette skal leveres til Pressen, modtog jeg Danske Ugeskrift No. 181, hvori Hr. Pastor Gjesfing til Forsvar for den mod mig statuerede Grundlægnng, at Børn først bør lære udenad uden Forstand eller uden Begreb om det, de lære,

men omvendt endog læres af denne idelig gjentagne Anvendelse; — naar man, siger jeg, bruger denne naturlige og hensigtsrettere Fremgangsmaade, da gaaer man jo netop samme Gang, som i de levende Sprogs Underviisning, at man nemlig over Begynderen i at læse og

beraaber sig paa, at Definitioner, grammatikalske Regler, og selv Declinationer og Conjugationer,“ uden denne (tankeløse) Fremgangsmaade „sjelden vilde blive ret lærte;“ hvilket Erfaringen skal bevise. Jeg mener, at hvad den kan bevise, kun er, at, naar saadanne Ting „ikke blive ret lærte“, da er det, fordi de i det Hele ere forsømte at læres; thi at det skulde blive en Hindring for Børningen først at forstaae eller gjøre sig et tydeligt Begreb om dem, inden han lærer dem udenad, kan dog vel neppe være Hr. Pastorens Mening. Desuden hvorfor læres disse Ting vel, uden for at anvendes baade i Fortolkning og Stil? men Ingen kan jo rigtig anvende, hvad han ikke har forstaaet. Indtil dette skæer, er det altsaa ikke alene unyttig Møie for Børnet at lære det, men bliver endog en reen Fordærvelse for bets Haand, fordi det derved vannes til at lære som en Papegoie, uden at tænke derved. Efter en saadan Grundsætning vilde det da og være rigtigt, at lade Regler lære, uden at de bleve oplyste ved Exempler hvorved de alene kunne forstaaes, og da først let og med Nytte læres. Og nu endelig Definitioner, som skulde oplyse et Begreb, hvortil i al Verden skulde de nytte, naar de ikke forstodes? — Heri ligger altsaa allerede Svaret paa een af Forsfatterens Indvendinger mod min Mening om Brugen af Luthers Catechismus, hvilke jeg forbeholder mig ved en anden Leilighed, naar min Tid tillader det, at besvare.

oversætte Stykkerne, kun at man tillige dermed forbinder den nøiagtigere Analyse, som det latinske Sprogs større Forskjellighed fra Modersmaalet (f. Ex. nu strax i Casusdannelsen) til god Fundamentalkundskabs Erhvervelse gjør fornøden, men hvorover da naturligtvis kun kan læses et mindre Pensum ad Gangen. Deels maa 2) ikke glemmes, at i de fleste Auctores, naar det ikke er de aldeles simple og lette, som man pleier at læse med Begynderen, f. Ex. Eutropius, ikke sjelden forekommer saadanne Egenheder og Vanskeligheder i Udtryksmaaden, og saa mange Ting, som behøve at oplyses af Historien, Antiquiteterne, Kritiken, at Discipelen ei kan vide eller forstaae dem tilstrækkelig, uden at have, endog nøiagtig, læst disse Auctores, som det dog forudsættes at han ikke skal have læst. Hvor mange Steder i næsten enhver Auctor ere ikke selv lærde Commentatorer uenige om, ja have de ikke endog ganske forseilet, og dem skulde nu en ung Candidat blot af sin Skolekundskab være dygtig til at udrede sig godt af! hvorimod der i Tydsk og Fransk gives utallige Skrifter, hvori der ikke forekommer en eneste saadan Vanskelighed, og som enhver ferm Discipel i de sidste Aar af hans Skolegang kan læse uden mindste Anstød. Og hvor stor Forskjel gjør ikke ogsaa i Latinen, ligesom i Græssen, hver Forfatters særegne Stil! Lad f. Ex. en Discipel have læst en fire Bøger af Livius, da vil han vel med temmelig Letthed kunne læse de andre Bøger af samme Forfatter, hine enkelte Vanskeligheder undtagne, som først maae studeres; men nu opgive man ham til paa Stedet uden Forberedelse at fortolke, et vanskeligere Sted blot af Bellejus eller Svetonius, end siges af Tacitus, og det vil være langt fra, at han

ved godt Bekjendtskab med Livii Latinitet vil være sikket i, allevegne at forstaae disse. Ligesom altsaa Prof. Schouw (b. Ugeskr. No. 87—88, S. 15) har Ret i, at Færdigheden i at forstaae ulæste Forfattere, maa tilveiebringes ved megen Læsning, saa følger ogsaa deraf, at man deri ikke med Billighed kan til Examen fordrø denne Færdighed, hvis Midlet ikke har kunnet være bragt i Anvendelse, og saa megen Læsning i Skolen forhvervet, at alt hvad der gjør Vanskelighed maa være Examinanden tilstrækkelig bekjendt; men det er jo, at han skal have læst idetmindste endeel af enhver Forfatter, hvori man kan faae i Sinde at examinere ham, og som altsaa jo ikke kan kaldes en ulæst Forfatter; med mindre man dertil vilde bestemme saadanne, som ingen enten Særegenheder i Stilen eller store Vanskeligheder i Materien havde, snarest altsaa vel Stykker af nyere fortrinlige og klare Latinister, f. Ex. af Murets Taler eller Ernesti Afhandlinger, hvilken den, der tilbørlig og grundig har læst det Befalede af Ciceros Taler og philosophiske Skrifter, fordetmeste maa kunne forstaae og ei, som Prof. Schouw siger, vil have stor Vanskelighed for at stave sig igjennem, et enkelt mindre bekjendt Ord eller Phrase maaskee undtagen, hvorpaa vel ingen billig Examinator vilde lægge nogen Vægt.

VI. Om Tendentzen af de gamle Sprogs og Classikernes Studium i Skolerne.

Tovrigt synes de Herrer Professore tildeels kun at betragte Skoleunderviisningen i Latin og Græsk som blot

Sprogunderviisning og med Hensyn til dennes formale Indsydelse paa Landsdannelsen, hvorfor Prof. Sibbern ogsaa (S. 132 fg.) finder, at Tydsk og Fransk ligesaa godt kunde sættes i Latinens Sted, da de endog vilde have det Fortrin, at de for Livet vare langt vigtigere, end Latin; og man kan ikke nægte, at selv den nyere Kland i det philologiske Studium for endeel begunstiger hiint Ansyn af Sprogunderviisningen. Jeg kan derimod, naar jeg anseer de gamle Sprog for saa vigtigt et Dannelsesmiddel og Grundlæg for Videnskabeligheden i Almindelighed, ikke andet end foruden hiin formale Dannelse, hvori de nyere Sprog dog neppe kunne komme de Gamle liig, især tage den reale Nytte af Classikernes Studium, hvortil Veien alene gaaer igjennem disse Sprog, i Betragtning. Skulde det saaledes ikke være Skrifternes Indhold, som vi gjennem et grundigt Sprogstudium skulde naae til Kundskab om; skulde det ikke især være det Sande, Gode og Skønne, som vi af de ypperste Mønstre vilde lære, og Formens Fuldkommenhed, hvorfor vor Sands skulde vælkes, (og hvorfor især den græske Literatur er saa vigtig); skulde vor studerende Ungdom ei af Homer og Tragikerne (jeg tænker mig her den første Universitetsunderviisning med), af Horats og Virgil lære, hvad der i Digtekunsten er det Fuldkommoste; ei i Veltalenheden henrives af en Ciceros Fylde og Kraft, Klarhed, Harmonie og Runding, for ikke at tale om Demosthenes, hvortil Universitetets Underviisning da kan føre den i Græskan vel Forberedede; skulde den ei lære at philosophere over de herligste moralske Gjenstande med en Sokrates, Plato og Cicero; skulde den ei ved Læsningen af Herodot og Xenophon, Livius og

Callust o. a. faae Begreb om det interessante og lærerige Foredrag af Historien: men af alt dette alene lære at kjende græske og latinnske Ord og Ordformer, Phraser og Constructioner, alene opholdes ved at knække Skallen uden at smage Kjernen: da var det jo ligegyldigt, hvilken Autor man valgte, naar han blot skrev grammatikalsk rigtig og frembød de sædvanligste Egenheder og Vanskeligheder i Sproget; da kunde ai Fortolkning falde bort og Udenadslæring af Matthiås og Ramshorns Grammatiker blive Hovedsagen; og da vilde det endelig være vanskeligt at gjendrive de Realister, der ivre saa stærkt imod de gamle Sprogs Herredomme i Ungdomsunderviisningen, en Klage, hvortil Philologerne selv give dem Grunde, naar de udelukkende kun drive paa Ordkundskab og heri endog ofte hænge i de ubetydeligste Subtiliteter og Punctilier med en Tørhed, som naturligtviis maa frastøde dem, der ei lære at kjende eller agte Andet hos Classikerne. Muligen vil her møde mig den gamle Indvending om Vigtigheden af grundigt Sprogstudium og Skadeligheden af hvad man kalder æsthetisk Fortolkning: men hverken behøver man at forsømme hiint fordi man søger det Lærerige af Indholden og Skjønne i Formen, som netop ikke uden grundig Kundskab i Sproget kan indsees og føles, eller en Fortolkning som søger dette, at blive til det overfladiske Æsthetiseren, som de herved tænke sig, som gjøre denne Indvending. Alene gennem grundigt Studium af Sproget kommer man til det, man egentlig søger hos Classikerne, deres Rigdom af Indhold og Mesterlighed i Fremstillingen, hvilket Studium altsaa ingen Oversættelse (isald man maaskee ved at beraabe sig derpaa vilde søge at bevise Sprogstudiets

Unødvendighed) fuldkommen kan erstatte, ja Oversættelsen ikke engang tilstrækkelig kan forståes uden Indsigt i Antiquiteterne og de Hjelpevidenskaber, som det philologiske Studium kræver, og som igjen ei kunne læres uden Hjælp af dette.

Saaledes behandlet tænker jeg mig alene Philologien, naar jeg kalder den fortrinligviis Humanitetsstudiet, i det den middelbar indleder Ungdommen i de fire Hovedgrene af den Kundskab, som hos de Gamle førte, og evig vil føre, til Humanitet, nemlig Historie, Philosophie, Belsælnhed og Digtkunst. Og vilde man nu sige, at de nyere Sprog jo kunde i alle disse Fag frembyde ligesaa fortrinlige Verker, som altsaa kunde erstatte os Tabet af de gamle, da skulde det uden tvivl være vanskeligt, i noget nyere Sprogs Literatur at finde i alle fire Fag en tilstrækkelig Forraad af saadanne Skrifter, som med deres øvrige Fuldkommenheder forenede den naturlige Simplicitet og Overeensstemmelse med den yngre Alders Forestillingsmaade, som især gjør de gamle Classikere til en saa passende Ungdomslectüre, men hvorfra den nyere Tids Forkunstling eller forandrede Forholde har fjernet dens Skribenter saa langt, at de fuldkomneste gjerne forudsætte større Vandsmodenhed og dybere Kundskaber, end man kan fordre af den Alder, da Classikernes Læsning begynder. Man sammenligne i den Henseende Messiasen med Homer, den nyere politiske Historie med den gamle. Dog derom Mere nedenfor. Kommer nu hertil, at, naar Underviisningen i de gamle Sprog drives som den bør, deres Grammatik da gjøres til Forstands, ikke blot Hukommelses Sag: da

bliver samme baade en Grundvold for den almindelige Grammatik, som intet nyere Sprog saaledes kan lægge, og en Dvælse i at tænke, som er saa passende selv for Begynderen, og langt overgaaer den, som enten Naturhistorie eller de nyere Sprog kunne lede til, det første fordi det her ikke er sandfelige Gjenstande, hvis Mærker man kun med Diet iagttager, men abstracte, hvorom Forstanden skal dømme, i det den skal indsee og føle, hvorvidt Udtrykket nøie svarer til Begrebet og dets Forholde; det sidste, fordi ikke blot den praktiske Hensigt, hvori de nyere Sprog læres, gjør, at deres Grammatik læres mere mechanisk, og som et blot Aggregat af løse Bemærkninger, men og fordi Talebrugen i de gamle Sprog er fast og ingen nyere Forandringer underkastet, samt til de forskjellige Begrebsforholde har saamange særegne Former, som de nyere mangle, og endelig er den Basis, hvorpaa al Grammatik i alle Sprog er bygget.

Med alt dette troer jeg imidlertid ikke at være i nogen synderlig Uenighed med Prof. Sibbern, der vist heller ikke er blind enten for det latinske Sprogs Vigtighed i Skoleunderviisningen, hvorfor de af ham S. 131 anførte Grunde meget fortjene at paaagtes, eller for Autorernes Indhold, hvad hans træffende Bemærkning S. 130 om cursorisk Læsning beviser, hvortil og maa henføres, hvad han i det følgende Stykke siger om Vigtigheden af tidlig at gjøre Latinen interessant for Børnene*), hvad han med

*) Dette er den første og vigtigste Opgave for Underviisningskunsten. Enst maa vækkes eller vedligeholdes,

mig er enig i at den ei kan blive ved den isolerede Gram-
 matiklæsning, hvormed Begyndere ikke sjelden endnu i
 vore Tider plages. Kun naar det sammesteds hedder,
 „at man maa være betænkt paa, at sørge for, at Lati-
 nen ikke skal medtage saa megen Tid- og Kraftforbrug,
 som den i flere af vore bedste Skoler nu medtager,“ da
 synes mig denne Tale lyder, næsten som gjældte den om
 en Fabrik, og ikke om Ungdomsunderviisning, hvori Kraft-
 forbrug, naar den ikke er hensigtsløs anvendt, netop er
 Haandsdannelse, hvorved Sjælen ikke, som en Maskine,
 sløves, men tvertimod skærpes og styrkes. Dog vi ville
 ikke strides om et Udtryk, hvoraf Meningens vel er den grun-
 bede, at Ungdommens Tid og Kræfter ei maae anspændes
 i en Grad, som kan være deres Sundhed skadelig, eller
 for det ene Fag tages saaledes i Beslag, at de øvrige, som
 skulle dyrkes, blive forsømte; hvilket vist nok er sandt,
 men hvorved dog maa mærkes, at skal det til exam. ar-
 tium i Latinen forestvorne Maal, hvilket vist ei kan være
 mindre, behørigt opnaaes, da udfordres dertil idetmindste
 en 10 à 12 Timer ugentlig, Stiiltimerne iberegne, i de 3

naar Arbeidet skal lykkes. Den nuomstunder saa ofte
 anpriste Strenghed, som menes at kunne udrette Alt,
 er det ingen Kunst at bruge; den har desuden i Praxis
 gjerne sin Grund i Lærersens Temperament, som da
 træer at finde Medhold i Principet, nedslaaer lettelig
 Modet hos den Lærling, som behøver Opmuntring, og
 — forfejler Underviisningens sande Hensigt.

å 4 sidste Aar*), og til en „fuldkommen Færdighed i at forstaae enhver ulæst Prosaist saaledes, at Disciplen paa

*) Jeg kan ved denne Leilighed ikke undlade at gjøre især Privatlarere opmærksomme paa den ikke sjeldne Feil, at ile for hurtigt fra elementair Læsning i Latin og Græsk til de vanskelige Forfattere, som skulle angives til examen artium, hvad enten det nu er for at bringe Disciplen hurtigere til Maalet, eller for at faae flere Aar til at gennemgaae og repetere de befalede Pensa. Saaledes finder man ofte, at der efter Læsningen af nogle Blade i Gedikes Læsebog, nogle Imperatorer hos Nepos og et Par Bøger i Cæsar, er ileet til Ciceros Taler, Virgil og Horats; fra en liden græsk Læsebog til Herodot (hvormed overhovedet ikke burde gjøres Begyndelse før der idetmindste i en 3 Aars Tid var lagt en god Grund i det attiske Græsk ved Læsning af en ikke for liden Elementarbog — min medtager sædvanlig to Aar — samt nogle Bøger af Xenophons Anabasis). Men Intet kan være fordærligere og Intet er mere Aarsag til den Middelmaadighed, der steds bliver i saadanne Disciples Kundskaber, selv om de ved den langvarige Læsning og ideelige Gjen-tagelse af de med dem læste Auctores kunne have faaet god Charakter for disse til Examen. Saadanne Disciple er det netop især der udenfor disse Auctores intet kunne forstaae. De ere blevene for tidlig bragte til at læse det, der var over deres Evner, og inden de havde de dertil fornødne Forkundskaber, lære det derfor tildeels kun udenad eller uden Sikkerhed kun halvt om halvt, og ved den Vanskelighed, de have med Sagen, faae de aldrig Interesse derfor. I hvor man har saadanne at rette sig efter, gaaer Underviisningen i de

Stedet skulde kunne exponere den, sikkert endog langt mere Tid. Dgsaa synes den hoitagtebe Forfatter mig alt for

øverste Classer ikkun alt for langsomt frem. Det var derfor vist ikke af Veien, om der for Skolernes Elementarclasser var, ligesom for dem, der gaae til Universitetet, fastsat et Minimum i Latin og Græsk, uden hvilket det ikke maatte være tilladt at optage Noget i 3die eller næstøverste Classe. Thi vel staaer det til enhver Rector at bestemme dette; men ved offentlig Bestemmelse deraf vilde det almindeligere iagttages og Rectoren slippe for megen Overhæng om at faae de Unge i en hoiere Classe, end de vare modne til. Dgsaa vilde det give mere Conformitet i Skolernes Elementarunderviisning, hvilket vilde være til Nytte, naar en Discipel forflottedes fra een Skole i en anden, hvad nu, naar Classernes Metæ i begge Skolerne ere forskjellige, ofte har den Banffelighed, at Discipelen maa sættes tilbage i en lavere Classe, end den, han forhen havde været i. I Noerskilde Skole fordres, for at optages i 2den Classe, i Latinen: idetmindste Fuldbendelsen af min Elementarbogs begge Cursus, efter den i Fortalen angivne Fremgangsmaade, hvortil i Almindelighed anvendes to Aar, samt saa megen Kundskab i Tydsk, som ved Fuldbendelsen af Kises Begynderlæsebog kan være erhvervet. I 2den Classe læses derpaa i Latin: Phædrus, nogle Boger af Cæsar eller Justinus eller den historiske Deel af Jakobs'es og Dörings lateinisches Elementarbuch, 2tes Bändchen, og derefter en temmelig Deel af Curtius samt Grammatikens Formlære efter Dorvß og Syntaxen efter min lat. Elementarvog. I Græsk: det Meste af min Elementarvog i dette Sprog, hvortil og sædvanlig medgaaer to Aar.

difficil, naar han i en Anmærkning S. 131 fg. siger, at i den romerske Literatur vil især kun Historikerne, Ciceros Taler og Horats's Epistler, samt den Deel af Oberne, hvori der hersker en sand Digteraand og Digterphantasie" (jeg mener det næsten er i dem alle, samt at det især er de philosophiske, der have det meest Tiltrækkende for Ungdommen), „ere i humanistisk Henseende af sandt stort Værd.“ Thi er end den græske Literatur i den Henseende langt rigere og derfor ogsaa især vigtig for Ungdommen at kjende saa meget som muligt til, saa gives der dog og i Latinen nok, som foruden det her Anførte fortjener at studeres. Vi nævne f. Ex. af Digterne ogsaa Virgil, hvem rigtig nok den nyere Tid ofte vil frakjende sandt Digterværd og Genialitet, men hvilken Mangel, ifald Digteren med Grund kan beskyldes derfor, vel snarere ligger i det episke og det didaktiske Digts Natur, som ei bør bedømmes efter den lyriske Poesies Fordringer, eller, hvad Æneiden angaaer, tildeels i det Baand, Forfatteren har paa lagt sig ved at vælge et Æmne, hvori Homer havde gjort en alt for rig Høst, til, at der for Virgils Opfindelseskraft var Stof nok tilovers, og han altsaa for endeel maatte blive den svagere Efterligner; endskjøndt det dog deels

Uf dem, som fra fremmed Underviisning indkomme i Skolen, fordrøs vel ikke, at de netop skulle have læst disse Bøger, men dog omtrent et lignende Quantum, saaledes at de derved have gjort saa megen og saa grundig Fremgang i Sprogene, som, foruden den øvrige Kundskab, til Optagelse i den følgende Klasse er fornøden.

heller ikke mangler ham paa mangen skjon Originalitet, saasom i *Aeneidens* hele 2den Bog; deels og Bearbejdelsen af mangen enkelt Gjenstand overgaaer den homeriske; (man sammenligne *Aeneidens* 6te med *Odysseens* 11te Bog); ligesom overhovedet den Eleganz og Værdighed, hvormed Digteren har behandlet sit Emne, ikke kan andet end bidrage til Smagens Uddannelse, altsaa i humanistisk Henseende give *Aeneiden* ligesaa megen Værd, som dens Indhold i Almindelighed gjør dens Læsning interessant for de unge Læsere (S. iøvrigt *Heynes Prooemium in Aeneidem* og hans hele Commentar til samme). Ja maaskee kunde det i den Henseende være nyttigt, til Afvevling imellem at læse en Bog af hans *Georgica*, hvis endnu større æsthetiske Fuldkommenhed vel Ingen vil nægte. Eller skulde ikke ogsaa *Dvid*, eller udvalgte Stykker af *Tibull*, samt i det Dramatiske *Terentis* kunne komme i Betragtning? Af Professorene er det vel kun en Forglemmelse, at Hr. Professorene intet har talt om *Ciceros* Breve, hvoraf et Udvalg uden tvivl er noget af det, der meest fortjener at anbefales til Læsning i overste Klasse; ligesom overhovedet *Cicero* allene frembyder et heelt Bibliothek baade i oratorisk og filosofisk Henseende; thi mindst kan jeg være enig med Hr. Professorene i, at *Bøgerne de officiis* „aldrig burde læses,“ da jeg tvertimod anseer dem, selv fra Indholdets Side, hvori Skoleungdommen godt kan entre, for een af de for den meest passende latinske Læseböger, til Afvevling med hvilken og godt kan bruges *Quæstionos Tusculanæ* og de smaa Skrifter *de senectute* og *de amicitia*. At hiint *Berk* skulde „paa Gemytter, hvori der spirer noget Philosophisk, kun udøve en

foruroligende og forstyrrende Virkning," kan jeg ikke indsee, medmindre dette skulde være en Følge af al Ekλεκτικisme, som i mine Tanker dog bedst leder Ungdommen til selv at tænke. Tvertimod troer jeg, at ligesom de græske og latinske Nutores, som læses i Skolerne, uformærkt indlede Disciplene i de Videnskaber, hvorom de handle, saaledes give de fornævnte to philosophiske Bøger netop den unge Læser en Forøvelse i Philosophien, som kan være ham meget tjenlig at have faaet inden han ved Universitetet tiltræder dens egentlige Studium. Han faaer derved i det mindste et Begreb om hvad Philosophie er, hvilket Navn han saa hundrede Gange horer, og bliver bekjendt med dens Gang fra de ældste Tider af i alle de ældre Hovedsecter. Hvad der kan være at udsætte paa Ciceros Philosophemaade, og Uovereensstemmelse med nyere Systemer, gjør intet til Sagen; Discipelen gjennemvandler ved Læsningsen af hine hans Skrifter for en stor Deel og i Korthed den samme Vej, som Philosophien selv har gaaet, og bliver derved sat paa en Standpunkt, hvorfra han bedre forberedt kan begynde paa Nutidens Philosophie, end om han blot efter „et chrestomatisk Udvalg af Cicero og Seneca," havde læst nogle løsrevne philosophiske Fragmenter, som, just fordi de mangle Sammenhæng, ei gaae frem i den Tankerække, som forekommer mig at være nødvendig Betingelse for al Philosophering; ligesom og den Afbrydelse, som den chrestomatisk Methode hvert Dieblik medfører, maa for det philosophiske Hoved tilintetgjøre den Interesse, det kunde fatte for den begyndte Undersøgelse, eller i alt Fald ikke kunde vække mere Interesse for Philosophien, end en Samling Smaafoertællinger for den sammenhængende Historie

*) Fra denne Omstændighed af kan jeg derfor sige være enig i de tidligere Bemærkninger, Dr. Prof. Otherson (S. 148 og 149) gjør til det gamle Sprøgs Studium i Skolerne, hvilke ene grundede sig paa det forældede for at høre, eller paa den Græske, som det i det sidste Sættende kan blive til, nemlig at have, naar en Begrebets, sprog, ialt de fire Omgængende og Nogetens Begrebninger, thi Mætte forderer kan sige. Men sige alone vilde dette vil føre til den classiske Dannelsen, som er den eneste af vor pædagogiske Ungdomsundervisning, men endvidere mere blive en Tilbagegang og sige det gamle Sprøgs

*) Og har nu end de bedste vor Mænd, der frembringer de fleste og sundmæssige af disse le Sprøgs maa erhverves, og altså sige og det gamle, og derud paa sine Omfang, at grundig Kundskab i de gamle bestemt med de fortrinlige Mænd i alle Gennemførte anvendt for at kunne tilføje eller disse eller tilføje til Kundskabens Sprog, at man skal studere Classikere, men forfatterne, som bliver det til Lærning dog sige for Sprøgs og denne Kundskab maa erhverves ved Læring af classiske være det første Blemme for den gamle Skoleundervisning, hold. Thi først grundig Kundskab i de gamle Sprøgs maa humanitæts Side, og tager Hensyn til Classikernes Indhold her og sige har betragtet de Omnes Studium fra den Sædvanlige har det glædet mig meget, at Dr. Prof. mindre Skæpper passende frembringer de yngre skæbne Skæpper, end den lettere Side, som er Udvalget af Fremgang være en alvorligere Skæbne med sundt sige for den første Klasse, hvori Disciplinens Lidet og endelig Skæbne i Læring sige længer sines på-

Skoleunderviisning ikke saa lang Tid eller saa mange Aar, at denne Hovedhensigt hos de Fleste fuldkommen kan opnaaes, saa vindes dog igjen ved det, at Underviisning i Sproget og Classikernes Fortolkning gaae jevnfides og ere ligesom forviklede i hinanden, saa Meget, at derved allerede opnaaes et ikke ringe Bekjendtskab med disse, og saavel ved et godt Valg og en smagfuld Fortolkning af saadanne Auctores Lysten kan vækkes til siden at gaae videre, som ved grundig Bekjendtskab med Sproget en Grund være lagt, hvorpaa et saaledes videre fortsat Studium uden alt for stor Vanskelighed kan bygges. Fremdeles have de gamle Classikere ikke blot den Ubefalingsgrund, at de, ligesom de

studium endog neden under den Standpunct, hvorpaa det allerede ved Skoleforordningen af 11te Mai 1775 blev sat, end sige hvorpaa det i vore Tider staar, thi deri er det unægteligt, at vor Skoleunderviisning har gjort store Fremskridt. Desuden vilde selv Testaments Læsning ikke vinde ved at gjøres til eneste Gjenstand eller til den Bog, hvoraf Disciplene skulde lære Græsk; isædedfor at nu, naar de i overste Classe komme dertil, deres Kundskab i Sproget ved den foregaaende Læsning af Xenophon, Herodot o. a. sædvanlig har naaet den Grad, at de, da desuden mange Sprog ere dem fra Religionsunderviisningen bekjendte, kunne læse ethvert af de tre første Evangelier (thi Johannis Evangelium er neppe skiftet til at være Skolebog) med en Bæthed, som gjør, at man kan anvende den meste Omhu paa Indholdet og derved vejlede de unge Mennesker til en kort Oregese, som kan sættes i god Forbindelse med Religionsunderviisningen og derved tænde mangt et Lys i samme.

Gamles Kunstværker, levere de meest fuldendte Monstere for alt hvad der er skjønt og smagfuldt, og ere de første og rene Kilder for de humanistiske Studia; men endog, at de — hvad man ikke i Almindelighed kan sige om de Nyeres Mesterværker — ere ligesom skrevne for Ungdommen og bevæge sig mere i det ukunstlede Naturliv, der stemmer med dennes Aandsstilstand. Digtekunsten har mere naturlig Simplicitet og Klarhed, og svæver ei i den mystiske Dunkelhed, der nuomstunder ofte gjør den til en mørk Tale for Ungdommen; Historien er ei indviklet i saa politiske, for Ungdommen lidet klare, Forholde, som den nyere; Philosophien er i sin meest dialogiske Form populair og fattelig for den Alder, som ved den vel kan forberedes til den Tænkning, der i Tiden skal kunne følge en Kant, Fichte, Schelling, Hegel, men i Skolen endnu er langt fra at være moden dertil. Desuden ere de philosophiske Nutores, der læses i Skolerne, frie for den speculative Tørhed, som gjør de fleste Nyere uskikkede til dette Niemeed. Hvad skulde man blandt disse finde, der saaledes kunde tiltale Ungdommens Aand, som Xenophons Memorabilier, som Platos Eutyphron, Kriton, Menon, begge Alkibiaderne o. fl. ja selv som Ciceros Philosopheringer. Veltalenheden endelig var, hvad enten den angik Retts- eller Statssager, hos de Gamle henvendt til Tilhørere, hos hvilke der blot kunde forudsættes sund Menneskeforstand og naturlig Billighedskælelse, ei enten dyb Statskundskab eller Bekjendtskab med en compliceret Lovgivning; hvorfor og enhver af de Taler af Cicero, der ere passende til at læses i Skolerne, er af den Beskaffenhed, at Ungdommen let kan følge Beviisforelsen og føle Veltalenhedens Kraft, og saaledes af disse dens ypperste

Monstere faae Begreb om de første og væsentligste For-
 dringer til en god Lære; hvorimod man, naar man nu
 vilde søge blandt de mestervigste Parlamentstaler eller Sag-
 feretser for Høieste Ret, der desuden sjelden udgives, idet-
 mindste ei i den Hensigt at være Betsalenhedsmonstre for
 Ungdommen, maafføe neppe skulde finde en eneste, som
 saa tilfældig kunde interessere den, som Cicero gjør, eller uden
 mangfoldig Forklaring af vanskelige Stats- og Retsfor-
 holde blive den forstaaelig nok; hvorfor og vore fleste Ex-
 empelsamlinger i de nyere Sprog næsten ene maae ind-
 skrænke sig til Lovtaler, en Art der gjerne kun bliver et blot
 Kunstproduct, der ikke saaledes, som hine Rets- og Stats-
 taler, gaaer ud paa det, der var den gamle Betsalenheds
 Tiensted, at overbevise Tilhørerne og vinde dem for een eller
 anden vigtig Gjenstand; og hvorfor vel heller ingen Sko-
 lemand vilde til Læsning med Disciplene foretrække f. Ex.
 Plinii Panegyricus for Ciceros Taler. Med saa Død
 altjaa: den classiske Litteraturs Alder var Verdens og Lands-
 dannelsens feireste Ungdomsalder; dens Producter harmo-
 nere derfor og især med Ungdommens Maade at tænke,
 føle og tale paa. At springe den over i vor lærde Under-
 visning vilde være det samme, som at springe Ungdom-
 men over og med Gød ville sætte vore Lærlinge over i den
 modnere Forstands og Culturs Aar. Thi lad end de nyere
 Sprog kunne frembyde os Meget, som i Historie, Brev-
 stil, Digtkunst, kan sættes ved Siden af de gamle Clas-
 siske og være ligesaa tjenligt til Ungdomslæsning og hu-
 manistisk Dannelselse, (hverfra de desuden jo ikke heller ude-
 lukkes, da de nyere Sprog jo læres, og deres Litteratur jo
 altsaa og kan give sit Bidrag til Ungdommens Dannelselse),

saa er dog deels Ungdommen deraf ikke saa stor, at den tilfulde kunde erstatte Tabet af de Gamle, og mangler i Philosophie og Beltalenhed tildeels ganske; og deels vil det Fortrin ikke sjelden savnes, som er saa mærkeligt hos de Gamle, at det, der ikke er skrevet for Ungdommen, dog er som om det var skrevet for Ungdommen; og de største Digteres, de viseste og erfarneste Statsmænds, de skarpsindigste Philosophers og de ypperste Taleres Verker kunne, ved ikke at overskride den Alders Fattsevne, blive for samme en ligesaa forstaaelig og interessant som lærerig og dannende Læsning. Og ligesom allerede denne nødvendig maa føre til den Humanitet og Landsliberalitet, der bør være vor lærde Ungdomsunderviisnings Maal, saaledes er og Kundskaben i Sprogene selv og Dvellerne i at læse og interpretere Forfatterne Nøglen til en videre Fremgang og det, der giver Smag for at søge denne, eller, om man end ikke vil det, dog en nødvendig Betingelse for de fleste andre Videnskabers heldige og liberale Studium, som aldrig bliver Folge af en blot direct og umiddelbar Forberedelse til det ene Fag allene. Dog dette bliver for vidtløftigt her udførligt at udvikle og er desuden af Andre skeet langt bedre, end min Pen er i Stand til. Til disse vil jeg derfor hellere henvise, og af dem blot nævne Ernesti's berømte epistola ad Stiglitium, som er forudskiftet hans Udgaave af Cicero's Verker, eller hans oratio de vera humanitatis disciplina o. a., nogle af Muret's Taler, samt Fr. Platneri pro lingvæ latinæ utilitate defensio, som med endeel Tillæg er udgiben af Vogel, Lipsiæ 1832.

Den offentlige Examen i Koeskilde Ka-
 thedralsskole for Aaret 1835, hvilken Disciplenes
 Forældre og Børgere, samt enhver som interes-
 serer sig for Skolen og dens Virksomhed, herved
 indbydes til at være med deres Nærværelse,
 afholdes i følgende Orden.

Dimittenderne examineres:

- den 21 Septbr. Eftermidd. fra Kl. 2 i Geometrie, He-
 braisk, Tydsk.
 — 22 — Formidd. fra Kl. 8 i Latin og Historie.
 — 23 — — — — 8 i Religion, Arithme-
 tik, Geographie.
 Efterm. fra Kl. 2 i Fransk og Græsk.

De øvrige Disciple:

- den 21 Sept. Form. Kl. 8 Latin 4 Cl. Regning 2 Cl.
 Kl. 10 Dansk 3 Cl.
 Eftm. Kl. 2½ Latin 2 Cl. Regning 1 Cl.
 u. Udj. Stybe.
 — 25 — Form. Kl. 8 Latin 1 Cl. Dansk 2 Cl.
 u. Udj. Agerup.
 Kl. 11 Tydsk 4 Cl.
 Eftm. Kl. 1½ Latin 3 Cl. u. Udj. Stybe.
 den 26 Sepb. Form. Kl. 8 Dansk 1 Cl. Arithmetik 3 Cl.
 Kl. 10½ Græsk 4 Cl.
 Eftm. Kl. 2 Latin 2 Cl. u. Hr. Bang.

- 28 — Form. Kl. 8 Latin 3 Cl. Arithmetik 4 Cl.
u. Hr. Bang. Kl. 10 Tydsk 2 Cl.
Eftm. Kl. 2 Religion 4 Cl. Religion 1 Cl.
Kl. 3½ Tydsk 3 Cl.
- 29 — Form. Kl. 8 Latin 1 Cl. Geometrie 3 Cl.
u. Hr. Bang.
Eftm. Kl. 2 Græsk 3 Cl. Historie 2 Cl.
- 30 — Form. Kl. 8 Græsk 2 Cl. Historie 3 Cl.
Kl. 11 Historie 4 Cl.
Eftm. Kl. 2 Tydsk 1 Cl. Religion 2 Cl.
- 2 Decbr. Form. Kl. 8 Hebraisk 4 Cl.
Kl. 10 Geographie 3 Cl. Fransk 2 Cl.
Eftm. Kl. 3 Geographie 1 Cl. Geom. 4 Cl.
- 3 — Form. Kl. 8 Religion 3 Cl. Geogr. 4 Cl.
Kl. 10½ Geographie 2 Cl. Fransk 4 Cl.
Eftm. Kl. 3 Historie 1 Cl. Fransk 3 Cl.

Examens Udfald og Pladsernes Bestemmelse for næste Halvaar bekendtgjøres paa sædvanlig Maade den 13 Decbr. Formidd. Kl. 11.

Til Universitetet dimitteres:

1. Carl Emil Münster, en Søn af afg. Candidat i Theologien og Gaardeier i Slangerup, C. E. Münster.
2. Tørgen Herman Kruse, en Søn af Feldberedermester N. Kruse i Roskilde.
3. Christopher Rudolph Puggaard, en Søn af Grosserer H. Puggaard i Kjøbenhavn.
4. Rudolph Wilhelm Klüver, en Søn af afg. Skovrider paa Kjøbenhavns Stads Gods F. Klüver.
5. Jens Carl Sophus Albert Reedtz, en Søn af afg. Kammerjunker og Major Reedtz til Palsgaard i Jylland.

Roskilde den 16de Septbr. 1835.

S. N. J. Bloch.

11
45
